Univerzita Karlova

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie kartografie

Studijní obor: B-GEKA

Adéla Langová

Legální plochy pro tvorbu graffiti v Praze z pohledu politické geografie

Legal walls for graffiti creation in Prague from the perspective of political geography

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. David Hána, Ph.D.

Praha, 2025

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne

……

Adéla Langová

……

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce RNDr. Davidu Hánovi, Ph.D., za užitečné rady a vstřícnou komunikaci, kterých si velmi vážím. Díky patří také respondentům za jejich příspěvky do výzkumu a všem, kteří mě na cestě k dokončení této práce podporovali.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem graffiti, konkrétně legálními plochami pro tvorbu graffiti ve správě městských částí Prahy. Na těchto místech je povoleno tvořit graffiti, což nabízí možnost umělcům vyhnout se riziku postihu a městu korigovat spontánní vznik jinak nežádoucího graffiti. Na problematiku je nahlíženo skrz optiku politické geografie, tedy jsou zkoumány přístupy lokálních politiků ke graffiti, které jsou rozkročeny od odmítání veškeré tvorby až po napomáhání vzniku legálních děl ve veřejném prostoru. Teoretická část práce se věnuje kontextu vývoje graffiti včetně zpětné reakce městských samospráv ve světě i v Praze a pozici legální tvorby v prostředí typicky odporujícím autoritě. V praktické části byly zjištěny názory zástupců městských částí na graffiti s cílem zjistit, jak a proč se liší přístupy městských částí. Dále byly zkoumány legální plochy na území pěti městských částí z hlediska různých faktorů za účelem vyhodnotit, jak dobře slouží tvůrcům i městu, a vytvořena souhrnná mapová databáze legálních ploch, která na oficiální úrovni v Praze chybí. Zjištění naznačují, že na využívanost legálních ploch má největší vliv jejich umístění, které v mnoha případech neodpovídá preferencím jejich zamýšleným uživatelům.

Klíčová slova: graffiti, legální plochy, lokální politika, Praha, městské části

Abstract

This bachelor's thesis focuses on the topic of graffiti, specifically on legal walls for graffiti managed by administrative districts of Prague. These surfaces allow for legal creation of graffiti, offering artists a way to avoid the risk of legal consequences while enabling the city to regulate the spontaneous emergence of otherwise unwanted graffiti. The issue is examined through the lens of political geography, exploring the approaches of local politicians towards graffiti, ranging from complete rejection to supporting the creation of legal artworks in public space. The theoretical part of the thesis discusses the historical development of graffiti including the related responses of local governments, both globally and in Prague, and the role of legal graffiti in an environment typically opposed to authority. In the practical part, the opinions of local representatives on graffiti were surveyed, aiming to evaluate how and why the attitudes of administrative districts differ. In addition, legal walls in five districts were analyzed based on various factors in order to evaluate how effectively they serve both graffiti artists and the city, and a comprehensive map database of legal walls for graffiti was created – something which Prague is missing on an official level. The findings indicate that the biggest influence on the use of legal walls is their location, which, in many cases, doesn't align with the preferences of their potential users.

Keywords: graffiti, legal walls, local politics, Prague, administrative districts

Obsah

1 Úvod ... 6

2 Teoretický rámec ... 8

2.1 Motivace a prostorový kontext vzniku graffiti ... 8

2.2 Vývoj přístupu společnosti a veřejné správy ke graffiti ... 12

2.3 Nové přístupy moderního města ... 14

3 Kontext výzkumu ... 17

3.1 Historie pražského graffiti ... 17

3.2 Graffiti v Česku v 21. století ... 19

3.3 Komunální majetek a politika ... 22

3.4 Legální graffiti ... 24

4 Metodika ... 27

4.1 Získávání informací o graffiti a legálech ... 28

4.2 Vyhodnocení přístupu městských částí ke graffiti ... 30

4.3 Vytvoření databáze legálů ... 31

5 Výsledky ... 32

5.1 Místa a formy výskytu legálů ... 33

5.2 Informace o legálech a přístupy městských částí ... 34

5.3 Obsah legálů a souvislosti ... 37

5.4 Další přístupy ke graffiti ... 40

6 Diskuze ... 41

7 Závěr ... 42

8 Seznam literatury a zdrojů ... 45

9 Přílohy ... 52

1 Úvod

Graffiti jakožto veřejná tvorba nejčastěji zhotovená sprejem a pracující s písmem (Wiesner 2019) je přítomna v mnoha současných velkých městech a jeho schopnost se zdánlivě z ničeho nic objevovat prakticky všude vzbuzuje horlivé debaty o tom, zda do těchto míst patří. Na jednu stranu se dá fenomén graffiti vnímat jako nekontrolovatelný a převážně ničivý a hyzdivý element, který je žádoucí z města vymýtit a jeho autory potrestat (Kelling, Wilson 1982). V Česku jim speciální postih vymezuje zákon (zákon č. 40/2009 Sb., § 228, § 53, § 52) a média i správy obcí jim věnují zvlášť negativní pozornost. Na druhou stranu je možné pohlížet na graffiti jako umělecký směr, jemuž ilegální provedení přidává výjimečný význam, který reaguje na necitlivé zacházení s veřejným prostorem a bere si město zpět z rukou těch, co v něm mají privilegium vlastnit a rozhodovat (Austin 2010). Nevyvratitelným faktem je, že v současné době nabývá graffiti na popularitě oficiálního rázu, z jeho autorů se stávají světoznámí a uznávaní umělci a ve městech se usazují díla chráněná či vytvořená na zakázku, za kterými putují i turisté ze zahraničí (McAuliffe 2013). Propast mezi odpůrci a podporovateli graffiti byla tedy, i když jen částečně, přemostěna.

V tomto bodě vstupují na scénu i legální plochy pro graffiti (tzv. legály) jako jedna z forem nalezené společné řeči. Jedná se o vlastníkem vyhrazená místa, kde je možno volně tvořit a vyhnout se tak riziku postihu. Z toho plynou očividné výhody pro autory graffiti i pro město – jedna strana má kde tvořit a druhá má nad výskytem graffiti kontrolu. Legální plochy ale nejsou plně akceptované ani jedním táborem a v určitém výkladu nedosahují pravé podstaty graffiti jako ilegální a spontánní aktivity (McAuliffe 2013; McAuliffe, Iveson 2011). O tom, jakého významu skutečně v Praze nabývají a zda se jedná o funkční formu kompromisu, pojednává tato bakalářská práce.

Tvorbu graffiti je vhodné zkoumat z pozice geografa právě z důvodu jeho komplexity a neodlučitelné vazby na místo. Jak píšou McAuliffe a Iveson (2011, s. 129) a Edwards-Vandenhoek (2017, s. 55), je graffiti „prostorovým aktem upozorňujícím na složité urbánní procesy“ na místě, kde se „sbíhá geografie s ideologií“. Z toho důvodu se jedná i o prvek důležitý pro politickou geografii a geografii měst. Oblasti zájmu politické geografie by se daly rozdělit na zkoumání obsahu graffiti, jak odráží politické události rezonující ve společnosti nebo na jejím okraji (Šel, Hána 2021), zkoumání samotného aktu tvorby graffiti jako vyjádření politického názoru na využívání veřejného prostoru (Wiesner 2019), a v poslední řadě zkoumání přístupu politiků ke graffiti a proměnu názorů místních samospráv na vhodnou reakci

na jeho výskyt (McAuliffe 2012). Urbánní geografie zase pomáhá vysvětlit, jak společenské, politické i ekonomické procesy utvářejí prostorové uspořádání města, které pak zpětně ovlivňuje vzorce chování (Sýkora 1993, Harvey 1988), zabývá se také vnímáním města a spolupracuje nejčastěji se sociálněvědními disciplínami nebo územním plánováním (Ježek 2004). V případě graffiti umožňuje například popsat, jak místo jeho výskytu ovlivňuje jeho přijetí či odsouzení (Cresswell 1992). Přínosem výzkumu graffiti do sféry geografie je tedy pochopení komplexních a prostorově provázaných urbánních, společensko-kulturních a politických jevů.

Legální graffiti je poměrně nový fenomén, kterým se literatura na rozdíl od ilegálního tolik nezabývá – ze zahraničních autorů se tématu věnují například McAuliffe (2013, 2012) a Iveson (2011) nebo Halsey a Young (2002). V Česku, kde se obecně graffiti začalo objevovat se zpožděním až v 90. letech, je to obzvlášť nové téma. Autoři jako Šel a Hána (2021), Wiesner (2019) nebo Overstreet (2006) se věnují ve svých pracích pouze politickému nebo nelegálnímu graffiti v Praze, přičemž legální plochy byly komentovány v některých českých novinových a internetových článcích (Metro 2023, Praha 7 2019). Oba zmíněné příspěvky naznačují odlišné přístupy pražských městských částí ke graffiti a zmiňují absenci širšího a oficiálního seznamu legálních ploch pro případné zájemce. Téma práce je proto relevantní z hlediska možné kompenzace nedostatku informací o legálním graffiti v českém kontextu a konkrétně o legálních plochách v Praze.

Cílem práce je popsat, jak a proč se liší přístupy městských částí Prahy ke graffiti tvorbě a vzniku legálních ploch. Dále se zasazuje o vytvoření mapové databáze legálních ploch a zodpovězení následujících výzkumných otázek:

- Jaké jsou přístupy městských částí k problematice graffiti, co je motivuje ke zřizování legálních ploch a jak dobře je o nich graffiti komunita informována?
- Ve kterých městských částech, na jakých místech a v jakých formách se legální plochy v Praze vyskytují?
- Jak lze charakterizovat legální plochy z hlediska jejich obsahu a využívanosti a jak to souvisí s jejich formou, umístěním a dostupností informací?

V teoretické části práce jsou shrnuty motivace a prostorový kontext vzniku graffiti, historický vývoj reakcí na jeho výskyt a přístupů města. Bližší kontext je dále věnován legálnímu graffiti jako výsledku tohoto vývoje, graffiti v prostředí minulé i současné Prahy a české legislativy a možným způsobům nahlížení na komunální politiku. V metodice je popsán postup výběru městských částí pro výzkum, získávání informací o jejich přístupu ke graffiti a

legálním plochám, vedení terénního výzkumu a tvorby mapové databáze. Pražské městské části mohou podobně jako obce skrz podporu různých programů nebo nakládání s majetkem ve své správě ovlivnit výskyt graffiti na svém území. Formou internetové obsahové analýzy a komunikace s úřady bylo zjištěno, které z nich na svém území legální plochy zřizují, jakými způsoby a proč. Následně byly jednotlivé plochy v rámci terénního výzkumu charakterizovány z hlediska využívanosti a dalších faktorů, aby bylo možné vyhodnotit, zda se jejich založením podařilo oslovit sprejerskou komunitu a korigovat vznik graffiti v okolí. Výsledky praktické části a jejich diskuze se pak snaží odpovědět na výzkumné otázky. Ze závěru vyplývá, že právě umístění legální plochy má největší vliv na její využívání. Tím se potvrzuje význam geografie v této problematice a pochopení graffiti komunity ze strany lokálních politiků.

2 Teoretický rámec

Přehled vybrané literatury a dalších podkladů k tématu práce je rozdělen na dvě perspektivy tvorby graffiti – vnitřní (hledání důvodů k jeho tvorbě a umístění) a vnější (jeho význam v prostoru, reakce a politiky zaměřené na graffiti, jejichž součástí je také vznik legálních ploch jako hlavního tématu této práce). Vzhledem k tomu, že povahu vzniku a využívání legálních ploch lze pochopit pouze skrz rozpletení komplikovaných vztahů mezi graffiti, motivací jeho tvůrců a zbytkem společnosti, je třeba postupně rozebrat historické, prostorové, ideologické, právní a další jejich vzájemné vztahy.

2.1 Motivace a prostorový kontext vzniku graffiti

Awad a Wagoner (2017, s. 11) definují graffiti jako „tvořivou vizuální intervenci“. Z vizuálního a obsahového hlediska by se dalo obecně popsat jako veřejná tvorba, většinou zhotovena sprejem a pracující často, ale ne nutně, s písmem a slovy (Wiesner 2019). Avramidis a Tsilimpounidi (2017) dodávají, že vzhledem k rozmanitosti podob graffiti a dynamičnosti celého procesu a prostředí je nutné zachovat jeho definici co nejvíce otevřenou. Z hlediska typologie se dá rozdělit na tagy (rychle zhotovené autorské pseudonymy – nicky), pieces (propracovanější nápisy), hiphop graffiti (ještě více umělecky a typograficky stylizované), politické a existenciální graffiti (různě tematicky zabarvené) a street art (Šel, Hána 2021). Ten zahrnuje různorodé moderní techniky provedení, McAuliffe a Iveson (2013) do něj řadí i stencily (šablony), samolepky nebo plakáty, a bývá více asociován s legální tvorbou, přestože do ní nepatří. McAuliffe (2012) zdůrazňuje, že rozdělení graffiti a street art nespočívá v legalitě, ale v čitelnosti. Street art se svou náplní snaží komunikovat se širší veřejností a bývá

přístupnější než zdánlivě nečitelné tagy a zkratky, které předávají informaci pouze členům subkultury. Z toho důvodu je často více oceňovaný a přijímaný a otázka, zda byl proveden legálně, je mnohdy opomíjena. Velkoplošné malby, které jsou zhotovené na základě domluvy mezi majitelem plochy a tvůrcem, se nazývají muraly (Wiesner 2019).

Ilegalita některého graffiti vznáší otázku, zda se dá vnímat jako umění, nebo se jedná o pouhý vandalismus. Tento spor nemá jednoduché řešení. McAuliffe a Iveson (2011) tvrdí, že graffiti je v principu obojím a tyto pojmy nelze vnímat jako protiklady. Aspekt ilegality je totiž pro tvůrce graffiti (tzv. writery) zásadní, ať už jde o vysoké riziko dopadení, které odměňuje writery největší mírou uznání a respektu v rámci komunity (Ferrel, Weide 2010), nebo o potenciálně návykový adrenalinový zážitek (Wiesner 2019). Nezákonný zásah do integrity cizího majetku je i projevem určitých postojů, z nichž některé podle Austina (2010) přispívají k legitimitě graffiti jako uměleckého směru (další postoje viz níže). Jde o neochotu vměstnat se do míst pro umění určených, touhu prezentovat se každému ve veřejném prostoru a bezprostředně interagovat se světem, ve kterém žijeme. Spontánní veřejné umění je hodnotné ve své schopnosti reflektovat nálady ignorované a jinak se neprojevující části společnosti, nabídce alternativního prostoru pro diskusi a sdílení informací. Umění, které je navíc kritické k autoritám, bez problému existuje pouze na místech k tomu vyčleněných, tedy na výstavách a v galeriích, kde není bráno jako hrozba společnosti a publikum těchto prostor je povětšinou úzká a majetná část společnosti. Graffiti zdůrazňuje, že to pravé místo pro umění je to, kde se veškeré pocity, prožitky a pobouření rodí, tedy v ulicích města, a tím je podle autora zásadním příspěvkem do sféry moderního umění. Svým zrodem v reakci na změny v městském prostředí se graffiti jasně zařazuje do umělecko-historického kontextu jako součást kritické či provokativní moderny (Austin 2010). Kráčí ve stopách transgresivního umění, které se zrodilo na konci 19. st., kdy Nietzsche hlásal vymanění se z konvencí společnosti a osvobození jedince, a které vyvolává silné reakce diváků v rámci uměleckého záměru (Cashell 2009). Jeho práce s jazykem a typografií jako vizuálními elementy je podobná principům dadaismu a stejně jako pop-art kritizuje uniformitu korporátní reklamy pozdního kapitalismu, který manipuluje spotřebiteli a nerespektuje, ba hyzdí, identitu místa (Flessas, Mulcahy 2018). Graffiti je estetický protest proti zajetým strukturám a každodennosti, projev svobodného a maximálně přístupného umění (Avramidis, Tsilimpounidi 2017).

Jednou z motivací protestu formou graffiti je právě kritika kapitalismu. Podle Harveyho (2008), který rozvíjel ideje H. Lefebvreho, je vývoj měst neodlučitelně spojen s mechanismy kapitalismu, protože urbanizace je významným nástrojem spotřeby přebytkového kapitálu a

terčem investic a městský prostor je využíván ke generaci zisku. Potřeba vytvářet město pro lidi žijící v něm ustupuje do pozadí. Lefebvreho známá myšlenka práva na město se netýká pouze možnosti využívat jeho služby a infrastrukturu, ale také moci ho aktivně přetvářet. Graffiti si v tomto duchu přivlastňuje billboardy a další reklamní plochy a upozorňuje tím na jejich okupování městského prostoru, které se řídí pouze zájmy autorizované menšiny, a je v tomto smyslu nedemokratické (Austin 2010). Nabízí alternativu k těmto vizuálním signálům a praktikám a poukazuje na to, že městský prostor patří hlavně jeho obyvatelům (Flessas, Mulcahy 2018). Upevňuje svoji autoritu v boji s plutokracií, která má ve městě monopol na sdělení a rozhoduje o tom, co je pořádek (Iveson 2017). Je reakcí na anonymitu a odcizení v přetechnizovaném světě (Wiesner 2019).

Za produkcí graffiti však nutně nestojí ideologie, ani se vždy nejedná o graffiti ilegální (viz 3.4). Okolní prostředí místa vzniku je ale vždy součástí díla. Ulice města a další lokality jsou důležité pro inspiraci a kontext a ucelují podobu i význam graffiti (Flessas, Mulcahy 2018). Mohou z něj učinit i orientační bod v prostoru (Wiesner 2019). Svým neustálým děním a měnícími se podmínkami zásadně doplňují smyslové vnímání díla oproti galerii, kde jsou podmínky vždy stejné. Ve vztahu k pozorovatelům se graffiti bezprostředně odhaluje v kontaktu s fyzickým a kulturním prostředím svého vzniku, neexistuje tedy žádné oddělení diváka a objektu. Tento kontext je u jiných typů umění často nutno dodatečně zprostředkovat, podotýkají Flessas a Mulcahy (2018) a dále upozorňují, že tato spojení jsou v momentě zakonzervování, přemístění nebo digitalizace graffiti zásadně narušena (viz níže). Graffiti se vymyká klasickému pojetí umění jako diskrétní, kompletní a přenosné. Jeho význam spočívá také v unikátním vztahu k autorství. Není totiž výsledkem práce jednoho tvůrce – génia, nýbrž výsledkem prolínající se činnosti více lidí v čase. V mnoha případech jde o reakční kreativitu, kde by jednotlivé změny, přeškrtnutí nebo přemalování nenacházely plný význam bez díla prosvítajícího pod nimi. V kombinaci s jeho přetrváváním na místě vzniku se jedná o převratné pojetí vztahu mezi uměním, časoprostorem a lidmi (Flessas a Mulcahy 2018).

Městský veřejný prostor je v souvislosti s graffiti vhodné vnímat jako relační. Ten, jak ho popisují post-strukturalističtí geografové, sám o sobě neexistuje, je definován pouze skrze objekty a vztahy mezi nimi a je neustále přetvářen v čase. Absolutní prostor, kde se odehrávají některé procesy, jako například vlastnictví pozemků, je pouze jeho podmnožinou (Daněk 2013, Harvey 1988). R. Pahl zase definuje město jako sociálně-prostorový systém, který utvářejí konflikty mezi představiteli různých úrovní moci a skupin nátlaku a jehož fungování řídí především byrokracie (Sýkora 1993). Lefebvre popisuje městský veřejný prostor jako tzv. žitý – kombinaci fyzického a mentálně konstruovaného (Purcell 2002). Místo ve veřejném

prostoru má podle D. Massey hned několik významů. Je totiž utvářeno pomocí vztahů, které jej spojují s jinými místy, a to na různých měřítkových úrovních. Výsledkem hledání a upřednostňování jediného dominantního významu z jeho vícenásobné identity může být utlačování alternativních interpretací (Daněk 2013). Městský veřejný prostor tedy není pouhým plátnem pro vznik graffiti, ale samotným aktérem tvorby. Graffiti je součástí jeho neustálé proměny vzhledu i významů, znakem žitého města. Zachycuje, jak lidé utvářejí prostor a naopak, zdůrazňuje napětí a kontradikce, vypráví příběhy, vytváří alternativní mapy i historii (Avramidis, Tsilimpounidi 2017). Oslavuje onen všeobecný ruch města, který se stále častěji uzavírá dovnitř budov nákupních a zábavních center, soukromých zařízení a uzavřených komunit (Flessas, Mulcahy 2018).

Výběr plochy pro tvorbu graffiti je zásadním prvkem celé akce a pochopení motivace writera tvořit na jednom místě, a na jiném ne, je klíčové k vysvětlení jeho prostorového rozmístění, jak popisují Ferrel a Weide (2010) ve své známé „spot theory“. Vstupními určujícími parametry jsou writerova znalost města, kontakty s ostatními členy subkultury a do jisté míry i jeho bydliště. Přestože je dokázána tendence writerů koncentrovat svá díla kolem místa pobytu, přemisťují se také v rámci města i mimo něj za atraktivními nebo populárními plochami. Mezi writery existuje určitý sdílený morální kodex, který vymezuje místa, kde je sprejování nevhodné (sakrální stavby, hřbitovy, osobní automobily nebo pomníky). Jedinci, kteří ho nenásledují, jsou často začátečníci (tzv. toys) nezačlenění do komunity. K proniknutí do subkultury a osvojení společných zásad je důležité pozorovat, kde a jak graffiti umisťují ostatní. Malování přes jiné graffiti je také běžně odsuzováno, ale zároveň je prostředkem souboje mezi různými partami (tzv. crews) nebo názorovými skupinami. Druhotným faktorem pro výběr místa je publikum a doba setrvání díla. Writerům záleží na tom, aby jejich dílo někdo viděl, ať už členové komunity nebo veřejnost, a zároveň, aby vydrželo co nejdéle a nebylo hned odstraněno a aby příliš neriskovali přistižení. Hledají cestu mezi tím být viděni, ale zůstat neviditelní. I Wiesner (2019) zdůrazňuje důležitou roli touhy writerů se vyjádřit a jejich komplexní systém přemýšlení při výběru plochy a doplňuje, že také vyhledávají místa, kde jim dílo zajistí obdiv, kde vytrhne z nudy a překvapí nebo kde bude kompozičně vynikat. Zvláštním druhem jsou mobilní plochy pro graffiti jako vagony, auta nebo rolety, jejichž velká atraktivita spočívá hlavně v dosažení velkého publika (Ferrel, Weide 2010). Metro patří mezi ty obzvlášť populární i z důvodu tradice. Sprejování na jednotlivé vozy i celé soupravy dokonce nese vlastní název, tzv. wholecar (Wiesner 2019).

O zdůvodnění rozmístění graffiti v městském prostoru se pokoušejí i teorie jiných autorů. Kromě zastaralé teorie „broken windows“ (viz 2.2) tak činí i teorie „territorial markers“ (Ley, Cybriwsky 1974), která redukuje motivaci k tvorbě graffiti na potřebu demarkovat oblast působení gangu a vzájemně se tak mezi skupinami dorozumívat. Tento koncept je aplikovatelný v místech se silnou přítomností konfliktu ve společnosti a nedá se uplatnit nejen v rámci Česka (Hána, Šel 2021; Praha 7 2019). Specificky u politického graffiti hraje v umístění roli i socio-kulturní význam dané lokality. Jak dokázali Hána a Šel (2021) nebo Hána, Dresler a Šel (2024), politické graffiti v Praze má tendenci se koncentrovat na místech protkaných politickou či historickou symbolikou.

V současné době technologického pokroku je samozřejmé, že dochází i k záznamu graffiti na fotografie a video a následné šíření po internetu nebo do tisku. Tím je narušena jeho inherentní pomíjivost a vazba na místo a ztrácí část svého významu. Důmyslná volba vhodné plochy pro sprejování zároveň upadá do pozadí a je možné tak zajistit výdrž a dosah díla i přesto, že původní obraz byl z exponované plochy dávno odstraněn (Ferrel, Weide 2010). Lze polemizovat o tom, zda je tento trend ústupem od pravého smyslu graffiti, nebo krokem kupředu – dalším projevem jeho povahy se neustále měnit.

Jak vyplývá z této kapitoly, graffiti je relevantní jako umělecký směr i nástroj kritiky kapitalismu. Ilegalita jeho provedení i výběr umístění jsou zásadní součástí jeho esence a utvářejí jeho významy v žitém a dynamickém prostoru města. Pro popis legálního graffiti v rámci této práce se jeví nápomocná uvedená typologie a míra využívanosti legálních ploch by mohla částečně korespondovat s tezemi „spot theory“ – výběr legální plochy může sledovat, kde se nachází, jak je známá, kolik pozorovatelů bude dílo potenciálně mít a zda bude na daném místě jakkoliv vynikat. Z hlediska vyhledávaného prožitku z rizika, či záměru projevit odpor vůči systému, však legální plochy nenabízí writerům téměř žádné uspokojení.

2.2 Vývoj přístupu společnosti a veřejné správy ke graffiti

Od 70. let se nový fenomén graffiti objevující se v ulicích New Yorku stal veřejně diskutovaným tématem. Město k němu zaujalo razantní postoj ve formě tzv. nulové tolerance, kdy bylo pro udržení společenského a vizuálního pořádku ve městě nutno veškeré takové počiny eliminovat a jejich autory potrestat (McAuliffe 2013). Marně byly vynakládány vysoké částky na odstraňování graffiti, někdy i zdraví škodlivými chemikáliemi, a známé jsou i příklady policejní brutality vůči zadrženým sprejerům (Overstreet 2006). Běžnou součástí rétoriky médií a úřadů bylo přirovnávání graffiti k epidemii, odpadu, špíně, produktu násilníků,

vandalů a členů ghetta. Tato reakce zřejmě nevycházela z pouhého nesouladu s estetickými hodnotami městských autorit či jejich snahy ochránit povrchy soukromého majetku, reflektovala strach z nepořádku, anarchie a ztráty kontroly (Cresswell 1992). Kelling a Wilson v roce 1982 vydali text formulující známou teorii „broken windows“, která do značné míry odráží tento přístup. Prosazuje myšlenku, že projevy nepořádku, zanedbání, drobné přestupky a kriminalita ve městě jsou úzce propojené. Výskyt rozbitých oken, vandalismu nebo graffiti ve veřejném prostoru podle ní probouzí v ostatních dojem, že mohou činit obdobně a bez rizika postihu. Tyto řetězové akce vedou k rozvoji seriózní a násilné kriminality, odlivu obyvatel, sousedské nedůvěře a špatné pověsti lokality. Je uveden příklad, kdy zavedení pravidelných policejních hlídek v amerických ulicích v 70. letech sice nevyústilo v pokles kriminality, ale v navýšení pocitu bezpečí veřejnosti. Díky přítomnosti policistů totiž bylo chování problémových občanů na veřejnosti udržováno v mezích, které obecně odpovídají zásadovému chování. Jak ale naznačuje tento příklad a později potvrzují jiní autoři (Ferrel, Weide 2010; McAuliffe, Iveson 2011), spojování graffiti s výskytem závažné trestné činnosti není přiměřené a nebylo řádně potvrzeno, navíc je jeho výskyt ovlivněn více faktory, jak bylo popsáno výše.

Graffiti objevující se v amerických ulicích bylo definováno jako něco, co přichází z cizího a nevlídného prostředí. Menší morální úpadek ale představovalo v kontextu boje za demokracii proti autoritářskému komunistickému režimu. Známý je případ graffiti na fotografiích rozpadající se Berlínské zdi, které bylo popisováno jako symbol nově nabyté svobody (Cresswell 1992). Stejně bylo graffiti vnímáno společnostmi i státy bývalého východního bloku na počátku 90. let (Overstreet 2006), viz 3.1. Cresswell (1992) zdůrazňuje, že právě místo výskytu graffiti je určující pro dekódování jeho významu. Geografie graffiti má nesporný vliv na to, zda je považováno za nemístné nebo ne, a je platná i v menším měřítku měst.

Strategie nulové tolerance se ukázala jako drahá a nedostatečně efektivní, a i přes snahy graffiti kriminalizovat a odstraňovat již několik desetiletí v ulicích města přetrvává. To lze interpretovat dvěma způsoby. Svědčí to o nefunkčnosti zavedených anti-graffiti opatření z hlediska jejich závažnosti a intenzity, nebo lze znovuobjevující se tvorbu vnímat jako pozitivní zpětnou reakci samotné subkultury, kdy delegitimace tvorby graffiti z něj dělá čím dál více ocenění hodnou činnost (McAuliffe 2013). Strategie selhává rovněž v tom, že časté odstraňování graffiti nevede ani tak k jeho eliminaci, jako ke změně jeho stylu – od propracovaných kousků k více problematickým a degradovaným throw-ups (méně kvalitní pieces) a tagům (Ferrel, Weide 2010). Vedení měst s tímto na vědomí postupně začala přijímat jiná opatření, z nichž některá spočívají ve spolupráci s writery a snaze o dosažení kompromisu.

Stále se však nejednalo o programy rozvoje kultury a umění ve městě, nýbrž potlačení a prevence kriminality (McAuliffe 2013). Příkladem může být pořizování streetartových děl na objednávku jako nástroj zabránění vzniku jiného nechtěného graffiti na daném místě, které je však uplatnitelné jen mimo fasády historických staveb (Praha 7 2019).

V amerických médiích se od vzniku graffiti stále častěji objevovaly názory obhajující jeho postavení jako nového uměleckého směru, některá díla se prodala za vysoké částky či byla vystavena v galerii. To opět potvrzuje zásadní určující roli místa, které mění recepci díla. O graffiti se začalo mluvit jako o novém druhu kaligrafie a jeho hodnota byla obhajována mimo jiné skrz spojení s jeskynními malbami, jedněmi z nejstarších artefaktů historie umění. Galerie ochuzuje graffiti o mnoho autentických a distinktivních vlastností, je to však místo, které jej povýšilo mezi ostatní produkty vysokého umění a udalo mu jasnou estetickou i finanční hodnotu. Dalo by se tedy říct, že po neúspěšné kriminalizaci se orgány správy města i kulturní instituce pokoušely o regulaci graffiti, a to prostřednictvím jeho uzamčení v určitém žádoucím prostoru (Cresswell 1992).

Tato kapitola popisuje způsoby potírání graffiti a jeho tvůrců městskými autoritami od jeho samotného vzniku. V rámci výzkumu by bylo možné sledovat rétoriku pražské místní správy a zda se v ní objevují podobné názory i dnes. Neblahé dopady politiky nulové tolerance jsou možným impulsem pro zřizování legálních ploch jako formy alternativního potlačení nezákonného jednání a je otázkou, zda je tato motivace převažující nad snahou o rozvoj kultury či jinými pohnutkami města. Analýza legálního graffiti z hlediska teorie „broken windows“ by mohla vysvětlit obávané rozšíření graffiti za hranice legální plochy ze strany městské správy (viz 3.4), které může nastat v případě, že je plocha nedostatečně označena a writeři nabydou pocit, že lze bez postihu tvořit i kdekoliv v okolí.

2.3 Nové přístupy moderního města

Příběhy slavných umělců, kteří se na scéně etablovali skrz svojí počáteční tvorbu se sprejem (celosvětově známí jsou K. Harring, J. M. Basquiat), v současnosti proměňují pohled na graffiti a jeho roli v městském prostoru a kultuře (McAuliffe 2013). Veřejnost nehodnotí díla podle zákona, nýbrž podle estetické formy. Pokud se graffiti líbí, je na vhodném místě a nepobuřuje, setrvá tam dlouho (Wiesner 2019). Na opomíjení ilegality graffiti v některých případech poukázala i událost z roku 2013, kdy bylo ze zdi v Londýně sejmuto dílo světově proslulého anonymního tvůrce Banksyho a následně vydraženo v aukci za více než milion dolarů (Flessas, Mulcahy 2018). Je očividné, že se ve společnosti nachází čím dál více jedinců,

kteří graffiti nevnímají jako projev nepořádku, nýbrž jako prezentaci stylové městské kultury (Ferrel, Weide 2010), a že se objevují snahy o jeho uznání jako umění ze strany města i samotných umělců, u každé z jiných pohnutek (Austin 2010). O obou však stále panuje platná obava, že produkce kvalitního graffiti činí více škody než užitku tím, že inspiruje méně talentované writery, aby činili podobně a hyzdili tak tvář města (McAuliffe, Iveson 2011).[1]

Street art je zároveň čím dál více vnímán jako něco, co vytváří komerční hodnotu lákáním turistů, vylepšováním městského prostředí, napomáháním gentrifikaci nebo reklamě (Flessas, Mulcahy 2018). Městský veřejný prostor je možné popsat jako veřejnosti přístupné místo, které vybízí k pobývání. Sám o sobě je dnes častým předmětem diskuse, jelikož je zároveň podroben jak degradačním principům, tak velkým snahám o kultivaci (Kratochvíl 2015). Pozitivní přínos umění v městském veřejném prostoru zdůrazňuje například koncept tzv. kreativního města, o kterém pojednává Landry (2000). Tento přístup, rozvíjený od 80. let, zdůrazňuje potřebu kreativity a kultury v moderním post-industriálním městě. V širším významu se netýká jenom umění ve veřejném prostoru, ale zahrnuje obecné využívání kreativity v městské správě a plánování a podporu vzniku kreativity v městském prostoru, hledání unikátní hodnoty míst a její rozvoj. Zabývá se zvyšováním kvality městského prostoru pro život, který bude produkovat inovativní a flexibilní jedince a vytvářet svoji identitu a kulturu. Přítomnost této kreativní třídy znamená pro dané místo (kreativní čtvrť) i ekonomický rozvoj. Jedním z nástrojů podpory vzniku kreativního města je důraz na jeho design a přítomnost umění, které mimo jiné podporují ono cenné otevřené a imaginativní přemýšlení. Zukin a Braslow (2011) dodávají, že kreativita ve městě je podpůrným mechanismem pro jeho rychlou regeneraci a výraznou změnu a činitel tzv. symbolické ekonomiky. Umění ve veřejném prostoru vytváří kreativní sociální prostor, který láká další umělce a druhotně i konzumenty umění (tzv. druhotná gentrifikace). I transgresivní či kritické umění, jako je graffiti, spíše přitahuje, než odrazuje investory.

Některé graffiti se však nepovažuje za příspěvek do kreativní ekonomiky a je stále překážkou v komercionalizaci veřejného prostoru a přílivu turistů a korporátních sídel. Proto stejně jako město bojuje proti lidem bez domova nebo prostituci v ulicích, stále válčí i s graffiti ve snaze obnovit vizuální a společenský pořádek (Austin 2010). Tato dichotomie přístupů má za výsledek ostré rozdíly ve vnímání současné graffiti tvorby, ale rovněž nové a sofistikovanější strategie ve snaze kontrolovat a ovlivňovat její rozmístění (McAuliffe 2013). Halsey a

[1] Jednou z nejvíce medializovaných událostí, která rozhořčila českou veřejnost, bylo posprejování Karlova mostu v roce 2019. Dvojici pachatelů z Německa byl udělen trest vyhoštění, peněžitá pokuta a podmínka. Zdroj: Český rozhlas (2019).

Young (2002) rozlišují čtyři varianty přístupu města ke graffiti – kriminalizace, odstraňování, sociální politika a přijetí. Objevují se v různém sledu napříč časem, ale také současně, mění se pozvolna, ale i skokově, viz Bystřice nad Perštejnem (3.2). Jak píše Iveson (2017), v moderních městech vedle sebe paradoxně fungují principy ostré kriminalizace graffiti a podpory veřejně financovaných kulturních institucí, které pořádají streetartové workshopy či výstavy. Zmiňuje například umělce, který byl v roce 2009 v ulicích Bostonu zatčen za sprejování, zatímco byl na cestě na svoji výstavu v Muzeu moderního umění. Iveson a McAuliffe (2023) dále popisují fenomén tzv. neformálnosti shora, kdy správa města selektivně na základě estetického dojmu rozhoduje, které graffiti je „v pořádku" a které je třeba odstranit v zájmu zvelebování města.

S novým vnímáním umělecké a transformativní hodnoty graffiti přichází nejen pokusy o jeho záměrnou produkci na určitém žádoucím místě, ale také jeho ochrana. Svojí autenticitou by se dal street art zařadit mezi hmotné i nehmotné předměty kulturního dědictví. Mimo jiné je podobným způsobem využíván ke generování zisku a rozvoje. Tyto procesy ochrany ve smyslu zachování mají za následek uzamknutí určité podoby prostoru v čase, což je v rozporu s přirozenou dynamikou městské kultury a graffiti, a dalo by se říct, že jsou proto více ničivé než prospěšné. V některých případech také mohou vyvolat přímo odpor komunity (Flessas, Mulcahy 2018), viz pražská Lennonova zeď (3.4). Autoři proto podotýkají, že případná ochrana pouličního umění by měla respektovat jeho charakter a být otevřená změně a zániku a produkce nad zachováním. Současné právo však není schopno street art takto komplexně pojímat.

Autenticitu graffiti poškozuje i jeho komodifikace. Zajímavý pohled na tento jev nabízí Mark Fisher (2009), který pracuje s pojmem „kapitalistický realismus" – označením pro současnou ideologii, která se však netváří jako ideologie, nýbrž jako neutrální, přirozená, všudypřítomná a nevyhnutelná součást našeho každodenního života, která znemožňuje představu jakékoliv alternativy a směřuje k paralýze až cynickému akceptování stávající situace. V kapitole s názvem „Co kdybyste uspořádali protest – a zúčastnili se ho všichni?" popisuje schopnost kapitalismu kompletně neutralizovat, ba dokonce komodifikovat odpor a vytvářet iluze svobodné volby. V současnosti se mnohé projevy aktivismu stávají součástí kulturního spektáklu, to, co dříve bylo vnímáno jako politické, je často bráno jako „zábavné" či „kreativní", prožíváme pouze něco jako „zkušenost odporu", která je pro samotný systém neškodná. Rebelský přístup, kterým se vyznačuje i produkce graffiti, je v módě a přesvědčuje nás o vlastní svobodě, jelikož máme možnost výběru mezi alternativními formami vyjádření, stále však v souladu s principy kapitalismu. V tomto světle lze chápat například dnešní apropriaci graffiti módními značkami a designéry nebo rozmach obchodů se street art náčiním,

o které píšou McAuliffe a Iveson (2011), jako důkaz absorpce hnutí typicky odporující projevům kapitalismu ve veřejném prostoru tímto samotným systémem.

Legální plochy, jak naznačuje tato kapitola, souvisí se současnou proměnou estetických preferencí společnosti a názoru města, které je motivované graffiti tolerovat, ba dokonce podporovat, v zájmu posílení kreativní ekonomiky. Tento přechod ale není úplný a některá graffiti město stále v ulicích nechce. V části writerské komunity, které se tento přístup nelíbí, tak může vyvolat odpor i existence legálních ploch, za kterými vidí jen další diktát toho, jaké graffiti a kde je považováno za správné, nebo vedlejší produkt mašinerie kapitalismu.

3 Kontext výzkumu

Graffiti v Česku se kvůli odlišné politické situaci vyvíjelo jinak než ve zmíněných Spojených státech amerických. Kontext pro praktickou část proto obsahuje shrnutí vývoje graffiti v Česku, hlavně v Praze, a reakcí ze strany místní správy, které jsou vzhledem k cíli této práce nejpodstatnější.

3.1 Historie pražského graffiti

Přenos inspirace z amerického kontinentu do evropských metropolí probíhal prostřednictvím filmu, magazínů, televize, zkušeností mladých lidí z výjezdů do zahraničí i v opačnému směru díky přicestování etablovaných writerů. Drtivá většina těchto médií byla v Česku do roku 1989 omezená nebo zcela nepřístupná, graffiti tvorba se zde proto začala objevovat až v 90. letech. Vedle rapu, punku, breakdance a dalších subkultur byla součástí hromadného rozpuku životních stylů nové porevoluční generace (Brož 2013). Někteří writeři začali sprejovat sami intuitivně, v reakci na depresivní monotónnost socialistického realismu ve městě, jiní se inspirovali skrz média, setkávání v klubech či přímo v ulicích, na uměleckých školách nebo v cizině. Mezi první pražské zóny patřilo Jižní Město, Kampa nebo Těšnov (Overstreet 2006).

Ilegalita graffiti byla jistě v povědomí jeho tvůrců, ale byla silně přebíjena optimistickou a nedotknutelnou náladou po revoluci, která s sebou přinesla nové svobody i velký chaos. Jak popisuje RICH: „Hned od roku 90‘ jsme začali jezdit do berlínských squatů, kde bylo graffiti plno. Nejdřív jsme si mysleli, že jsou to takový hezký obrázky, který zkrášlujou město, ale ty lidi nám tam vysvětlovali, že je to spíš taková revolta a že se to nesmí. Což jsme taky nechápali, protože jsme si mysleli, že tam se může všechno. (…) Tak pak jsme si říkali: Aha, s tímhle je to teda spojený, zkusíme to taky…“ (Overstreet 2006, s. 26–27) Střety s policií v Praze, kde se

začaly sprejovat téměř nehlídané vozy metra (obzvláště na lince B), byly ojedinělé a jejich mírný průběh má několik odůvodnění. Rétorika médií byla poměrně příznivá a graffiti prezentovala jako „umění ulice“ a ve společnosti panovalo všeobecné pohrdání výkonnou mocí zakořeněné z dob socialismu a revoluce. Její instituce všelijaké projevy „mládí a vzdoru“ tolerovaly ve snaze o vylepšení reputace, stižené morálním úpadkem, korupcí a bezprávím. Tyto okolnosti spojené s graffiti jako symbolem svobody byly proto více než příznivé pro jeho šíření v prostoru a mezi další budoucí členy subkultury (Overstreet 2006). Jak dodává Brož (2013), ulice i podzemí Prahy byly lemovány množstvím nápisů, které se již nepodaří nikdy zreprodukovat. S vidinou finanční podpory tvořili writeři pro různé podniky a akce, které jejich ozvláštnění vítali, a tak vznikalo graffiti i za bílého dne lidem před očima. Občasné akce, které již byly „za hranou“, končily často zadržením policií, zabavením náčiní a dohodou, po které se jali sprejeři svá díla z povrchů zase odstranit. Umělecká motivace tvůrců a uzavřená komunitní povaha jejich uskupení se odrážela v konfliktech s anarchisty, kteří podle nich chtěli hlavně pokrýt písmem město, bez ohledu na to, jak to vypadá, ve střetech mezi skupinkami kvůli odlišnému estetickému projevu jedné či druhé z nich, nebo v odporu vůči postupnému spojování graffiti s módním trendem, které jej vydalo mainstreamu. Příchod mnoha nových ambiciózních a neopatrných členů a časté pronikání k dopravním systémům zapříčinil ostřejší represe. Produkce však stále zrychlovala, tvořilo se dále na Barrandově, Palmovce nebo na Vltavské (Overstreet 2006).

S přesunem do 2. poloviny 90. let začala média měnit názory a s graffiti začal být asociovaný tolik omílaný pojem vandalismus, načež začala sprejerská komunita tvořit více reakčně, na rozdíl od svých spontánních předchůdců. Generace nového tisíciletí se i přes příchod do již etablovaného a vybaveného prostředí nezvládla stylově a kvalitou vyrovnat té předchozí. Všudypřítomnost kamer, pohybových čidel a mobilních telefonů usnadnila lokalizaci policií a prakticky znemožnila tvorbu na určitých místech. Někteří unikali do prostor opuštěných budov a viditelnost si uměle zprostředkovávali skrz publikování fotografií na internet (Overstreet 2006). Nedostatek času na tvorbu, ztráta respektu a fragmentace komunity jsou podle Brože (2013) hlavní důvody, proč se v souvislosti s tímto obdobím mluví o úpadku graffiti. Průkopníci graffiti z velké části scénu z různých důvodů opustili a stali se filmaři, scénografy, malíři, sochaři, designéry, ilustrátory, typografy nebo hudebníky (Overstreet 2006).

Na rozdíl od Spojených států se graffiti nesetkalo ve svých počátcích v Praze s výrazným odporem a mělo možnost se rozšířit v různých částech města. Je otázkou, zda ovlivnila popularita některých lokací z počátku 90. let i následnou míru protireakce, nebo naopak benevolence zdejších autorit, která by přetrvávala dodnes. Tento odkaz se může různě

odrážet v přístupu ke zřizování legálních ploch. Mohou být inovativním počinem následujícím trend ve čtvrtích bez dlouhodobé zkušenosti s graffiti nebo formou přijetí reputace čtvrti jako oblíbené mezi writery a nabídnutí oficiální platformy pro tvorbu. Averze k vymezování legálních ploch může naopak znamenat snahu o udržení „čisté“ image čtvrti nebo špatnou zkušenost s jakoukoliv snahou v minulosti korigovat výskyt graffiti.

3.2 Graffiti v Česku v 21. století

Graffiti v Praze i přes zmíněný propad na kvalitě a četnosti stále lapá po dechu. Rozšiřují se další formy street artu využívající i jiné prostředky než barvu ve spreji a nadále je možné vidět graffiti i na ostře hlídaných vozech metra (Wiesner 2019).[2] Tvůrci z počátku tisíciletí, se kterými vedl Wiesner (2019) rozhovory, chtěli dělat svět zajímavějším, ovlivnit podobu města, které je částečně jejich, inspirovat ke kreativitě druhé a podpořit jeho mnohoforemnost a mnohovýznamnost. To ukazuje na citlivost vůči uniformitě diktované shora a pocit odcizení, které popisují koncepty kritické ke kapitalismu (viz 2.1).

Přetrvávající nulová tolerance graffiti v Česku se odráží mimo jiné v zákoně. Zprvu bylo právně posuzováno jako obecné poškození majetku, které pak podle výše škody bylo vyhodnoceno jako přestupek, zřídka kdy jako trestný čin (jednak kvůli obtížnému dokazování, jednak kvůli porevolučnímu rozvolnění situace, viz 3.1). K oficiální právní definici graffiti došlo v roce 2001, kdy vyšla novela trestního zákoníku, zařazující jeho tvorbu mezi trestné činy nehledě na výši způsobené škody (Balík 2009). V upřesněném znění současného zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, stojí v § 228 s názvem Poškození cizí věci:

„(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.“

Tvorba graffiti je tedy od té doby přísněji postihována ve srovnání s obecným poškozením cizí věci. Jak vysvětlují Šámal a kol. (2023, s. 2938): „Tím by se měl zjednodušit trestní postih některých případů vandalismu, když nebude třeba složitého dokazování, v jaké míře se pachatel účastnil na poškození cizí věci či jak vysokou škodu svým jednáním způsobil nebo zamýšlel způsobit. Přesto budou mít i rozsah a hodnota poškození cizí věci význam pro

[2] Také v průběhu psaní této práce otřásl médii videozáznam akce, kdy skupinka posprejovala velkou část soupravy, zatímco bylo metro v provozu, a následně unikla policii. Zdroj: Seznam Zprávy (2025).

posouzení povahy a závažnosti činu tak, aby nebyly kriminalizovány bagatelní majetkové dopady.“ Trest odnětí svobody může v případě poškození kulturně chráněné památky a dalších přitěžujících okolností dosáhnout výše až 3 let a v případě způsobení škody velkého rozsahu až 6 let. Zároveň je možné pachateli uložit mimo ty méně časté i tresty peněžitý, obecně prospěšných prací nebo podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody (zákon č. 40/2009 Sb., § 228, § 53, § 52).

Problém hojného výskytu nekvalitních tagů ve městě se dá vysvětlit jako reakce na jeho neustálé odstraňování z povrchů budov (viz 2.2) a nutnost podnikání těchto kroků i přes jejich finanční náročnost a zřetelnou neefektivnost obhajuje v pražském prostředí např. P. Riegger, vedoucí představitel poradenských a technologických firem: „Odstraněním graffiti dává město viditelně najevo, že se snaží vytvořit bezpečné a příjemné místo pro život. Jejich likvidace dává smysl i z ekonomického hlediska. S postupným čištěním veřejných ploch se městská část stává atraktivnější pro život.“ (Praha 7 2019) Na problematiku se dá nahlížet i z jiného úhlu pohledu, jak demonstruje umělec a pedagog P. Karous: „[Tagy] jsou podle mě důsledkem komercializace veřejného prostoru. Je to pouze dopad toho, že samotné vedení města si svého veřejného prostoru neváží a nechává ho kolonizovat reklamou. Mládež na to pochopitelně reaguje. Tagy stejně jako reklama jsou založené na namnožení určitého jména – značky. Nedivím se, že writeři nemají respekt k sdílenému prostoru, když k němu nemají úctu ani jeho správci.“ (Praha 7 2019) Statistiky Policie ČR uvádějí, že v roce 2017 tvořilo sprejerství 2,2 % všech trestných činů spáchaných v Praze, přičemž se daří pachatele zadržet asi ve třetině případů přímo při činu. Dle jejího vyjádření jsou nejlepší prevencí policejní hlídky nebo použití speciálního anti-graffiti nátěru, který umožňuje snazší odstranění graffiti z fasád budov. Ten je však drahý a dočasný a v památkové zóně je jeho využití navíc zkomplikováno nutností souhlasu magistrátu s úpravou fasády. Nákladné je i samotné odstraňování – Dopravní podnik hlavního města Prahy zaplatil v roce 2017 přes 22 milionů Kč za odstranění graffiti z vozů metra, autobusů a tramvají.[3] Co se týká odstraňování z budov, hradí je jejich majitelé či pojišťovny nebo některé pražské městské části skrz různé anti-graffiti programy. Městské části dále uskutečňují např. semináře pro společenství vlastníků jednotek a bytová družstva (Praha 7 2019). Za zmínku stojí i organizace Rubikon, která se věnuje zajišťování pracovních míst lidem s trestní minulostí a od roku 2017 tak činí mimo jiné skrz projekty mytí povrchů a odstraňování graffiti (Rubikon 2025). Jiným způsobem se problém pokusila řešit kolem roku 2015 studentská firma Tagbust, která využívala počítačového programu k identifikaci rukopisu writera skrz shromážděné fotografie jeho

[3] Jeho tržby z jízdného však ten samý rok činily přes 4,25 mld. Kč. Náklady na odstranění graffiti odpovídají zhruba 0,05 % této částky. Zdroj: DPP (2017).

výtvorů prostřednictvím mobilní aplikace a dokázala identifikovat i místa a časy jeho nejčastějšího výskytu. Její služby využilo několik obcí i přes nejistotu, zda budou důkazy o výši škody přijaty soudem (ČT24 2014). V Praze aktuálně využívá aplikace k identifikaci graffiti za účelem jeho odstranění projekt Bez graffiti. Provozuje ho od roku 2021 městská společnost Technologie hlavního města Prahy a po jednom roce provozování zaznamenala přes 700 hlášení. Odstraňování zajišťuje ale pouze na objektech ve správě hlavního města (Praha.eu 2022).

Nástrojem k omezení výskytu graffiti v určité lokalitě je vyhlášení kulturní památky, což je právní ochrana kulturní hodnoty místa, která vychází ze společensky oceňovaných estetických, historických, politických a dalších významů. Nemovité kulturní dědictví se hodnotí podle českých i mezinárodních dokumentů a zahrnuje objekty včetně jejich prostředí. V Praze je nejvýznamnější z nich městská památková rezervace, která je zároveň od roku 1992 zapsaná na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Dále se ve městě vyskytují památkové zóny, které dohromady s rezervacemi podléhají územní ochraně podle Zákona o státní památkové péči (IPR 2025). Pro zajištění účinné ochrany kulturních památek jsou podle tohoto zákona vymezena také ochranná pásma, ve kterých „může obecní úřad obce s rozšířenou působností omezit nebo zakázat určitou činnost nebo učinit jiná vhodná opatření“ (zákon č. 20/1987 Sb., § 17). Zároveň je poškození budov v těchto místech přísněji postihováno, viz výše.

Diskurz kreativního města se propsal do strategie pražského městského plánování po více než dvaceti letech přerušení praxe zkrášlování veřejného prostoru uměním, která byla do roku 1990 běžnou záležitostí, přestože obsah děl byl často povrchní a vnucovaný ideologií (Šetlík 2013). Důkazem toho je Manuál tvorby veřejných prostranství, který byl vydán Institutem plánování a rozvoje v roce 2014 jako pomůcka k „nastartování procesu nápravy dlouhodobě zanedbávaného stavu a hájení veřejného zájmu“. Role umění na veřejných prostranstvích je podle něj městotvorná, kulturní, reprezentativní, edukativní, ale i ekonomická a mezi hlavními příčinami problémů uvádí nedostatečné financování projektů, nekoordinovanost nebo konzervativní veřejné mínění (IPR 2025).

Snahy o kompromis v kontrastu s tvrdým postihem i rychlé změny názorů jsou častou náplní současných přístupů ke graffiti z pozice městské správy. Balík (2009) uvádí jako příklad Bystřici nad Pernštejnem, která do roku 2001 zastávala umírněná stanoviska a spravovala několik legálních ploch pro graffiti. Ty však po vydání novely trestního zákoníku zrušila s oznámením, že šlo o marný pokus o omezení vandalismu, určila finanční odměnu pro

každého, kdo přispěje k dopadení sprejerů a těm pak předkládala smlouvy o výkonu veřejně prospěšných prací. Vymýcení graffiti z města se jí však nepodařilo.

Tato kapitola dokazuje, že graffiti je i po skončení jeho zlaté éry v rozvolněných 90. letech stále v ulicích živelně přítomné. Pro jeho výskyt mají stále jen někteří pochopení a lokální správy i jiní aktéři vynakládají značné finance a úsilí, aby se ho zbavili. Česká legislativa byla pečlivě upravená tak, aby bylo možno graffiti snadno označit jako trestný čin, a v Praze postih zpřísňuje také přítomnost významných kulturních památek. Nabízí se tedy otázky, v jakém prostorovém vztahu jsou legální plochy a památkově chráněné oblasti a do jaké míry pražské městské části využívají a zprostředkovávají svým občanům některé ze škály možností, jak graffiti efektivně odstraňovat, a zda tak činí současně s provozem legálních ploch nebo ne.

3.3 Komunální majetek a politika

Kromě státu, který určuje míru trestního postihu za tvorbu graffiti (viz 3.2), mají obce jakožto základní samosprávné jednotky možnost rozhodovat o záležitostech v oblasti správy majetku, hospodářství nebo kultury prostřednictvím obecně závazných vyhlášek, usnesení atd. (zákon č. 128/2000 Sb., § 10). Podobné samosprávné pravomoci, definované v zákoně č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, a ve Statutu hlavního města Prahy, mají pražské městské části. Důležitými orgány v těchto procesech jsou zastupitelstvo, rada, starosta, popřípadě úřady obce či městské části. Majetek obce je důležitým nástrojem k produkci finančních příjmů obce a usměrňování jejího rozvoje z hlediska strategického využití pro zajištění potřebných funkcí. Současně vyskytujícím se problémem však je, že potenciálně významné plochy pro rozvoj města byly v uplynulých desetiletích privatizovány a jeho vliv na určení své budoucí podoby je do značné míry omezen (IPR 2025). Majetek pražských městských částí jim byl z podstatné většiny svěřen správou hlavního města a mohou s ním nakládat v souladu s jeho rozhodnutími a právními předpisy (vyhláška č. 55/2000 Sb., § 13).

Činnost komunálních politiků je pro praktickou část této práce stěžejní v tom, jak rozhodují o nakládání s objevujícím se graffiti v oblastech svého přímého vlivu – tedy na objektech ve správě městské části – ale i jak se o problematice veřejně vyjadřují, nebo jaké nabídky vytvářejí pro ostatní majitele nemovitostí. Komunální politika je často vnímána jako nepolitická – jak uvádí Balík (2009) nebo Šebesta a Hána (2024), důvodem pro to může být věcná a technická povaha problémů řešených na této úrovni, nízké procento komunálních politiků hlásících se k politické straně nebo jejich tendence přímo odmítat označení „politik“. Pokud by však tato představa byla pravdivá, volená komunální politická reprezentace by

postrádala smysl. Autoři dále komentují různé formy úzkého a mylného vnímání politiky – jako pouhý střet socioekonomických hodnot (pravice a levice), neodborných názorů, nebo, jak doplňuje Heywood (2004), jako vyhrazenou záležitost vlády státu. Politiku je však lepší vnímat jako diskusi problémů veřejné sféry, která fakticky končí až u domovních dveří. Tato diskuse je přirozenou a kladnou součástí demokracie, dochází v ní k setkávání různých zájmů a jejich skládání ve výsledný kompromis a řešení (Heywood 2004). Navíc, přestože v neměstských obcích je podíl nezávislých stran i podíl členů zastupitelstva bez politické příslušnosti vysoký, s rostoucí velikostí obce se snižuje a v Praze tento fenomén komunální apolitičnosti nehraje tak velkou roli (Čmejrek, Bubeníček, Čopík 2010).

Balík (2009) doplňuje, že ve společnosti existuje více štěpných linií než ta, která tradičně rozděluje pravici a levici (např. pracující – vlastníci), a uvádí Rokkanovu a Lipsetovu teorii „cleavages“ nebo další sociodemografické charakteristiky ovlivňující volební chování (např. úroveň vzdělání). Zmiňuje také typologii F. Tönniese, která je založena na konfliktu pospolitosti (Gemeinschaft) a moderní společnosti (Gesellschaft). První strana vychází z kolektivistické a emocionální tradice, která je konzervativní ve smyslu snahy o zachování původního řádu v obci, zatímco druhá z individuality, rozumu a utilitarismu. Obec v sobě podle Balíka (2009) jakožto základní organizační jednotka i blízké společenství obyvatel koncentruje obě tyto vlastnosti. Aktuálně využívaným rozdělením je například škála GAL-TAN, kterou využili i Šebesta a Hána (2024) ve své práci o politických ideologiích v obcích Česka. Jedná se o novou politologickou dimenzi odvíjející se od současných témat, týká se společensko-kulturního života, svobody a práva jedince a autority vlády.

Pro výzkum této práce je důležitým faktem, že ač mají městské části nástroje k řešení výskytu graffiti na svém území, mohou tak činit omezeně vzhledem k množství majetku, který mají skutečně ve správě. Představitelé městských části, přestože se k nim možná oficiálně nehlásí, zastávají různé politické ideologie a jejich názory na graffiti a legální plochy vyplývají z postojů ke svobodě jedince či důležitosti kultury pro městskou společnost. Graffiti ve městě nepatří mezi technické záležitosti, které jsou mylně považovány za jedinou náplň činnosti lokální správy, jedná se o věc názoru. Je tedy otázkou, jaké faktory mají převažující vliv na diskusi graffiti a legálních ploch komunálními politiky v Praze.

3.4 Legální graffiti

Jak již bylo zmíněno výše, legální graffiti je jedním z nástrojů moderního města korigovat vznik graffiti po selhané strategii nulové tolerance. Legální plochy pro graffiti jsou jakýmsi prostorem smíru ve vyhraněné válce o graffiti, jelikož jsou z obou stran – té, co sprejuje, a té, co se tomu snaží zabránit – více či méně tolerovány, někdy dokonce viděny jako východisko z krize (McAuliffe, Iveson 2011). Nejedná se o řešení ideální, jelikož legální graffiti postrádá mnohé aspekty toho ilegálního, má však mnoho vlastností, které jsou pro writery přínosné. Primárně jim umožňují být součástí subkultury bez rizika, poskytují více času, možnost soustředění a zlepšení výtvarné kvality jejich tvorby. Proces, kdy se běžně nezákonná činnost stává na určité vymezené ploše legální, dále přispívá k proměně vnímání graffiti jako výhradně kriminální činnosti a působení škody na cizím majetku a writera jako vandala. Ústup od pouhého potírání a marginalizace graffiti otevírá jeho autorům cestu k participaci v kreativní ekonomice, drahám profesionálních umělců nebo designérů a úspěchu v akademii i kariéře. Legální plochy nabízí příležitost k inkluzi autorů graffiti do moderních programů investování do kreativity ve městě a přidávají graffiti sociální a kulturní hodnotu (McAuliffe 2013).

V rámci samotné graffiti komunity se můžeme setkat s rozdílnými názory na legální tvorbu. Od těch, kteří ji úplně odsuzují jako podřadnou a odporující pravému smyslu graffiti, až po ty, co zase navždy opustili sféru ilegální tvorby, ať už z většího pocitu zodpovědnosti a rizika s přibývajícím věkem (např. z obavy o svou rodinu nebo zaměstnání) nebo změnou morálních hodnot. I v rámci samotné legální tvorby dochází ke sporům o to, kdo svojí tvorbou zaprodává graffiti kulturu za pouhým účelem zbohatnutí a kdo tak činí s pokorou, autenticitou a možná i cílem zlepšit jeho reputaci ve veřejné sféře. Někteří writeři však stojí zcela mimo tuto diskusi anebo vnímají zápory i pozitiva obou forem rovnocenně a běžně praktikují jednu či druhou (McAuliffe, Iveson 2011).

Kromě částečného odporu komunity souvisí s povahou legální tvorby i určité nedostatky. Writerova možnost výběru umístění pro své dílo na základě individuálních úvah a preferencí je výrazně omezena, čímž je graffiti obíráno o zásadní charakteristiku a možnost hlubší analýzy z hlediska teorie umístění. Poloha samotných legálů hraje roli ve frekvenci a charakteru jejich budoucího využívání. Zasazení do zástavby, blízkost spojů hromadné dopravy či exponovanost veřejnosti jsou některé z faktorů, které způsobují, že některé plochy jsou více oblíbené než ostatní. Některé jsou navštěvovány pouze lokálními writery, jiné jsou natolik populární, že se za nimi cestuje na dlouhé vzdálenosti (McAuliffe 2013). I přes to, že dochází k usměrnění spontánní tvorby do určitého prostoru, nedochází zde k narušení časové proměnlivosti, což

z legálů činí více autentické projevy než díla chráněná (Flessas, Mulcahy 2018), viz 2.3. Graffiti na legálech lze volně měnit, či úplně přemalovat a fungují zde podobně jako v ulicích principy respektu nebo soutěže. Lepší díla se na zdi udrží déle, kdežto ta horší nebo pocházející od jiné crew jsou rychle přesprejována (Ferrel, Weide 2010).

Z pozice města mohou být legály vnímány kromě prostředku kontroly vizuální stránky ulic také jako šance pro problematickou mládež rozvinout tvůrčí činnost, která se může stát po vzoru jiných i výdělečná. Na druhou stranu existují také obavy z opačného scénáře, kdy ji účast na legální tvorbě později svede k činnosti nerespektující pravidla. Často bývá zrušení legálních ploch odůvodněno právě tím, že se jejich prostřednictvím nepodařilo limitovat výskyt ilegálního graffiti (McAuliffe, Iveson 2011; Balík 2009). Vzniknout může legální plocha zpravidla dvěma způsoby – změnou statusu již posprejované plochy nebo vymezením (někdy přímo vystavění) nové a předtím nevyužívané. Správa města může být při rozhodování o umístění legálu motivována město kreativně obohatit, nebo naopak odvést pozornost writerů od rušných dopravních, rezidenčních a komerčních oblastí. McAuliffe (2013) mezi typickými místy odpovídajícími této snaze uvádí zákoutí parků, slepé ulice či stěny hřišť.

Fenoménem, který je nutno od legálních ploch řešených v této práci odlišit, je zpětné ocenění a ochrana původně ilegálních děl, přeměna prostorů na venkovní galerie, pořizování konkrétního street artu na zakázku nebo jednorázové akce umožňující sprejování na předem určený povrch. V Praze se první oficiální výstava, která propojila ilegální umění s legálními prostory, odehrála v roce 2012 pod záštitou Galerie hlavního města Prahy a dnešní Trafo Gallery, která se dlouhodobě věnuje street artu a v roce 2008 uspořádala první mezinárodní festival tohoto umění ve městě (Aktuálně 2012). První otevřenou uměleckou soutěží o možnost vytvořit street art na různých místech v Praze byla MuralArt UM, která vznikla v roce 2020 v rámci programu Umění pro město s podporou Magistrátu hlavního města Prahy a jejím cílem byla „kultivace konkrétního prostoru a snaha o vyvolání pozitivní konfrontace veřejnosti s projevy současného umění“. Odborná komise vybrala kvalitní malby k realizaci například na Bořislavce, Spořilově nebo v Nových Butovicích (Umění pro město 2020). Z toho vyplývá, že ne každý zájemce o tvorbu muralů dostane možnost je tvořit. M. Hýř ve své reportáži potvrzuje, že: „Zmiňovaný program není úplně pro každého. Začínající sprejeři se do něj nejspíš nepřihlásí.“ (Metro 2023) McAuliffe (2012) dodává, že schvalovací proces je typicky zdlouhavý a extenzivní a může zájemce o legální tvorbu odradit, nebo je vede k vyjádření nespokojenosti. Uvádí na to příklad z Austrálie, kdy autoři v rámci performance zničili vlastní dílo, které bylo určeno k výstavě, za účelem kritiky města, které selektivně vybírá „dobré“

graffiti a prostor, kde se může vyskytovat. Kontroverzní aspekty legální tvorby na zakázku souvisí i s tím, kdo o nich rozhoduje. Podle P. Karouse se někdy objevuje na budovách bez souhlasu jejich architekta či na plochách, které jsou samy o sobě sochařsky zajímavé, a zbytečně tak zahlcuje prostředí. Jako příklad uvádí mural na stanici metra Vltavská (Český rozhlas 2019). Vizuální smog může vznikat i v případě, že o podobu zakázkového graffiti neposuzují jedinci s uměleckým vzděláním, tvrdí tvůrce street artu Pasta Oner. Velkou kritiku sklidil například mural na stanici metra Budějovická, který navrhli radní Prahy 4 (Aktuálně 2012), viz obrázek č. 5, s. 36.

Do kategorie chráněných děl lze zařadit graffiti na Berlínské zdi nebo Lennonově zdi v Praze, kde vznikaly nápisy a malby převážně v souvislosti s odporem proti komunistickému režimu. Lennonova zeď byla místem uctění památky hudebníka a mírového aktivisty, setkávání disidentů a demonstrantů a po revoluci v roce 1989 oslav výročí, ale i přílivu turistů a komercionalizace. Jak obsáhle popisují Blažek, Pospíšil a Laube (2020), postupně došlo ke zjednodušení a usměrnění jejího pojetí a vytracení významu, kterým byla především možnost svobodného vyjádření názorů a nesouhlasu. Lennonova zeď se stala obětí masového turismu, kdy byly nezasvěceným návštěvníkům prodávány fixy a spreje k tvorbě. Výsledkem bylo několik profesionálních přetvoření zdi na popud jejích majitelů a města, ale i přemalování protestujícími skupinami proti úpadku hodnot, které zeď reprezentovala. Volné sprejování na zeď je zcela zakázáno od roku 2019, kdy byla vyhlášena památným místem, na vyhrazená místa jsou však povoleny nápisy tužkou, křídou nebo propiskou (Český rozhlas 2019).

Stejně jako byla Lennonova zeď doplněna o fyzickou tabulkou a informační kampaň na internetu upozorňující na její omezené využívání (iDnes 2020), i legální plochy vyžadují řádné označení a osvětu, aby se o nich případní zájemci dověděli. Městské části tak mohou činit prostřednictvím svých webových stránek nebo jiných oficiálních kulturních organizací. Nejsou však jedinými, a zdaleka ani největšími správci nemovitostí ve městě. Velkou část potenciálních ploch vlastní Magistrát hlavního města Prahy, Dopravní podnik hl. m. P. nebo Technická správa komunikací. Tato skutečnost proto komplikuje rozsáhlejší uplatňování jednotných politik (Praha 7 2019). Od správců přebírají informace dále různé amatérské webové stránky, kde si členové komunity vyměňují zkušenosti s tvorbou na daném místě a případnými problémy. Počítají přitom s určitou mírou nejistoty a potřeby neustálého potvrzování statusu plochy. Jak upozorňuje web *takin.one*: „Vždy požádejte místní o info ohledně legality!“ M. Hýř o současné situaci v Praze tvrdí, že ji zachraňují právě blogy: „[Legálních graffiti ploch] jsou v Praze

desítky. Jejich oficiální přehled ale neexistuje. Málokdy je navíc na první pohled jasné, že je místo legální plochou.“ [4] (Metro 2023)

Legální plochy jsou v určitých aspektech ochuzeny o vlastnosti ilegálního graffiti, v jiných zase představují pro writery zásadní výhody. V rámci komunity nejsou zcela přijímané, ještě hůř je na tom ale graffiti, které se město rozhodne chránit nebo na jeho vytvoření vyhlásí soutěž. Vhodné umístění legálů má bezpochyby vliv na jejich využívání, podle kterého lze vyhodnotit efektivnost rozhodnutí města je zřídit právě na daném místě. Je také otázka, jaká forma vzniku legálních ploch v Praze převažuje a zda s ní využívanost ploch rovněž souvisí – je možné, že jsou více oblíbené nové legály pečlivě umístěné na vhodná místa, a zároveň, že vyhlášení legálu na již existující a využívané ploše vytváří jasnou preferenci i pro jeho další využívání. Kapitola dále nastiňuje další možné motivace lokální správy pro zájem o zřizování legálů i pro jejich rušení, které se dají v rámci výzkumu sledovat, a v poslední řadě popisuje problematiku různého vlastnictví legálů, což vede k tomu, že je téměř nemožné je jednotně označovat a souhrnně o nich informovat. Toto břímě za správce legálů přebírají amatérské webové stránky. Nabízí se tedy tvrzení, že úplnější a funkčnější než oficiální, je evidence neoficiální a vymezení legálních ploch není vždy jasné. Dostupnost městem prosazovaných projektů je proto důležité v rámci výzkumu ověřit a popsat – jeho snaha o kompromis s writery by totiž v případě špatně dostupných informací mohla přicházet vniveč.

4 Metodika

Tato kapitola představuje postup získávání informací o přístupu lokálních správ ke graffiti a legálním plochám. To proběhlo s využitím tří různých forem výzkumu: internetové obsahové analýzy, dotazníkového šetření a terénního výzkumu. Praha se nabízela jako vhodné město pro výzkum z důvodu přítomnosti tradiční a rozvinuté graffiti scény, větší než např. v Ostravě nebo v Brně (Overstreet 2006). Konkrétně byly vybrány městské části (MČ) nejbližší centru (Praha 1–10) a přiléhající velké MČ (Praha 11–15). Jedná se o 15 nejlidnatějších městských částí, kdy ve všech žije více než 25 tis. obyvatel (ČSÚ 2021). Vysoký počet obyvatel by měl odpovídat vyšší hojnosti graffiti, přestože výjimkou budou pravděpodobně památkově

[4] Městská policie v Praze eviduje případ z roku 2021, kdy došlo k tvorbě ilegálního graffiti v přesvědčení, že jde o legální plochu. Rodič vzal děti s zájmem o umění sprejovat na „zeď v kopci v ulici Podolská“, která je uvedena v seznamu legálů na stránkách Prahy 4, zvolil však nesprávnou zeď. Případ byl předán státní policii. Zdroj: MP Praha (2021).

chráněné oblasti v centru. Vzhledem k tomu, že se jim však historicky writeři nevyhýbali (viz 3.1), nebyly z výběru vyřazeny MČ, do kterých zasahují.

Obrázek 1: Výběr městských částí (2025)

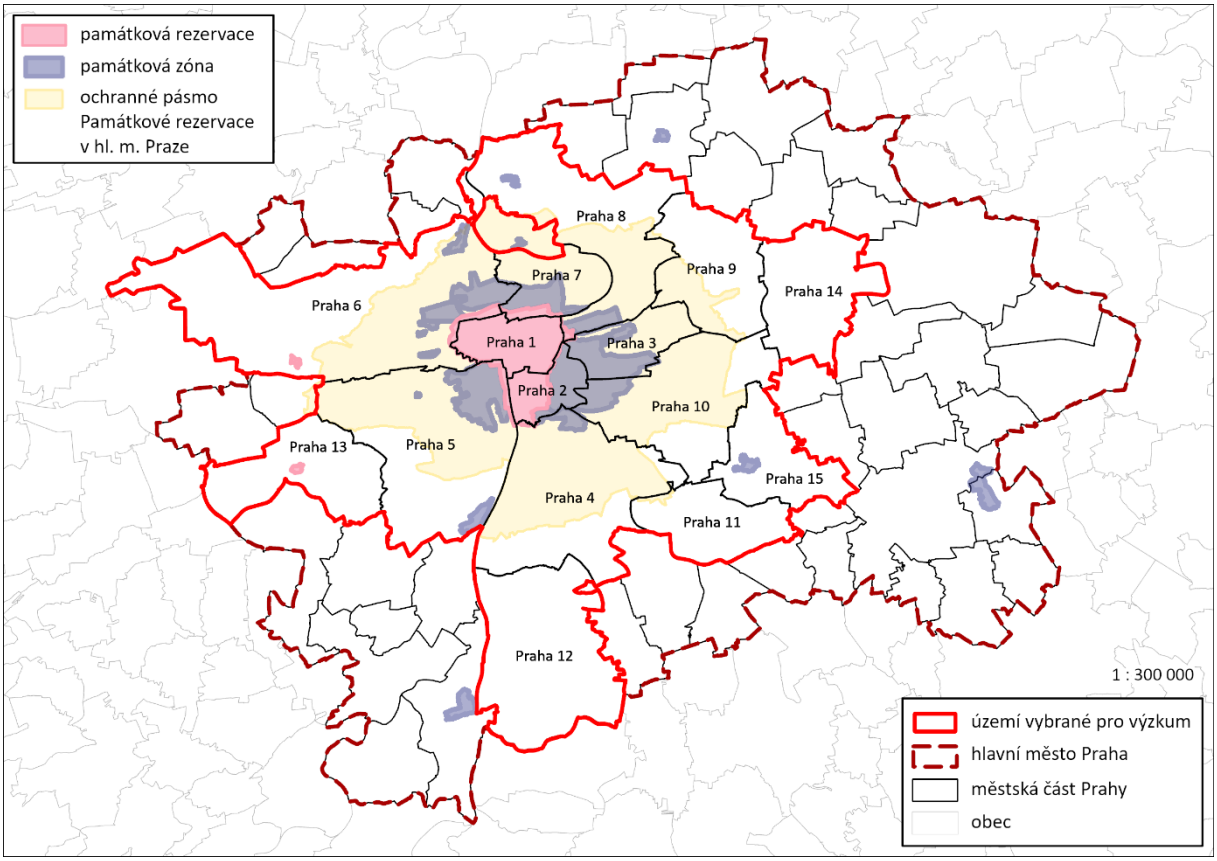

Zdroj: IPR (2025), IPR (2016), vlastní šetření

4.1 Získávání informací o graffiti a legálech

Informace o legálech ve správě městských částí a graffiti na jejich území byly získávány skrz postupné vyhledávání následujících klíčových slov na *google.com*:

„Praha [číslo MČ] legální graffiti“,

„Praha [číslo MČ] legální plochy“,

„Praha [číslo MČ] graffiti“,

„Praha [číslo MČ] street art“,

a „Praha [číslo MČ] mural“.

Dále byly prohledány archivy webových stránek a usnesení rad a zastupitelstev městských částí s pomocí klíčového slova „graffiti“. Cílem bylo dostat se ke zmínkám na oficiálních stránkách MČ o graffiti v souvislosti s:

a) legálními plochami

b) anti-graffiti programy

c) programy podpory a rozvoje kultury zahrnujícími graffiti.

Následně byli prostřednictvím emailové pošty kontaktováni zástupci úřadů MČ z odborů blízkých této problematice (odbory investic a správy majetku; kultury a projektů; kultury a sportu; kultury a památkové péče; kultury, sportu, mládeže a ochrany památek) se žádostí o co nejaktuálnější informace ohledně legálů. Od MČ 5, 6, 7, 8, 12, 13, 14 a 15 bylo obdrženo potvrzení, že žádné legály nespravují. Od MČ 3 a 4 byl potvrzen platný seznam, od MČ 10 byly obdrženy doplňující informace. MČ 1, 2, 9 a 11 nebyly kontaktovány, jelikož informace na jejich stránkách byly v době dotazování (na podzim 2024) dostatečně aktuální (méně než rok staré).

Konečný výběr městských částí, co ve správě nějaké legály mají, tedy zahrnuje MČ 3, 4, 9, 10 a 11 (viz obrázek č. 3). Těmto byl v druhé vlně emailové komunikace (v červenu 2025) zaslán dotazník s otevřenými otázkami týkající se legálů a graffiti (viz příloha č. 2), který byl sestaven na základě představených výzkumných otázek tak, aby reflektoval cíl této práce. Výsledky dotazníkového šetření v kombinaci s výroky uvedenými na stránkách MČ byly využity k vyhodnocení přístupu, viz 4.2.

O případný seznam legálů byli dále požádáni i Galerie hlavního města Prahy (oddělení umění ve veřejném prostoru) a Institut plánování a rozvoje (kancelář analýz města). Ani jedna instituce nedisponovala informacemi o legálech, zástupce GHMP navíc přidal komentář, že „Z pohledu galerie je spíše zájem o podporu "kvalitního" graffiti a street artu. (…) Legální plochy jsou určené pro začátečníky, toys a lidi, co se nechtějí podřídit pravidlům nebo omezením vyplývajícím z podstaty galerijního přístupu. Zadáváme téma, omezujeme nevhodné projevy i neprofesionalitu nebo kýčovitost.“

Získané údaje o legálech v pěti městských částech byly porovnány s těmi na amatérských webech, ze kterých byly konkrétně vybrány dvě stránky, které jsou aktuální, používané a s funkčním mapovým rozhraním – *takin.one* a *legal-walls.net*. První jmenovaná je zaměřená pouze na Česko a nabízí i mapu graffiti obchodů. Jednotlivé plochy klasifikuje do kategorií: legální – potvrzeno, legální – nepotvrzeno, neznámý status, nutnost povolení, jednorázové povolení, zrušeno, nikdy nepovoleno. Druhá zobrazuje přes 2000 legálů po celém světě, u kterých je možné prostřednictvím komentáře rozhodnout mezi stavy „pořád bezpečné“ a „je tu problém“. Na základě porovnání bylo vypozorováno, zda se informace o legálech propsaly i do povědomí writerů, kteří tyto platformy využívají. Je předpokládáno, že zde bude

zaznamenáno legálů víc, jelikož ne všechny jsou pouze ve správě městských částí. Zajímavou informací by však bylo, kdyby nějaká plocha oficiálně schválená městskou částí na stránkách uvedená nebyla, nebo byla charakterizována jako nebezpečná pro legální tvorbu.

Poslední částí sběru informací byl terénní průzkum, který proběhl mezi 15. a 19. 6. 2025. V jeho rámci byly na legálech sledovány a dokumentovány následující kritéria, částečně inspirované teoriemi motivace výskytu graffiti. Podrobnosti k hodnocení jsou:

1. využívanost (odhad stáří graffiti a zaplněnost plochy)
2. oficiální označení (zda je přítomné a viditelné)
3. dostupnost (blízkost centra, spojů MHD, obydlené zástavby)
4. zasazení do prostoru (exponovanost a vzhled místa, potenciál vyniknout)
5. ilegální graffiti v okolí
6. způsob vzniku (pouhá změna statusu stěny nebo její vybudování za tímto účelem)
7. typologie obsahu (tagy, pieces, politické graffiti, street art)
8. typologie umístění (přemostění, podchody, hřiště, ulice atd.)

Body 1. – 2. indikují funkčnost legálních ploch, tj. zda se městským částem podařilo je vhodně označit a umístit do prostoru. Body 3. – 4. vycházejí ze „spot theory“ a mohou vysvětlovat (ne)využívanost legálů. Bod 5. částečně vychází z teorie „broken windows“ a značí nedostatečnou odlišenost legální plochy od ostatních prostor nebo absenci respektu writerů k legální tvorbě – obojí je znamení nefunkčnosti legálních ploch. Body 6. a 7. pomáhají sledovat, zda existuje nějaká preference pro určitý typ legálu a styl graffiti na něj tvořeného v rámci writerské komunity a jak to souvisí s ostatními faktory. Bod 8. ukazuje, zda existuje nějaká preference ze strany městské části umisťovat legály do určitých prostředí.

K bodům 1. – 5. vznikla škála o třech úrovních a na základě terénního výzkumu obdržel každý legál odpovídající hodnocení. To je uvedeno v příloze č. 1, včetně srovnání s amatérskými weby a hodnocením informací zprostředkovaných MČ.

4.2 Vyhodnocení přístupu městských částí ke graffiti

Při hodnocení přístupu MČ ke graffiti a legálům byly zohledněny různé typy přístupů města ke graffiti z teoretické části. V kombinaci s jejich historickou posloupností v Praze jde o přechod:

1. tolerance – absence většího zájmu
2. nulová tolerance – výhradně odstraňování a postih
3. zájem o alternativní řešení – např. prevence kriminality, inkluze

4. přijetí kulturní a umělecké hodnoty graffiti

Důvody odlišnosti těchto přístupů je možné zkoumat z hlediska:

1. historie graffiti (v jakých místech se tradičně vyskytuje)
2. památkové ochrany v území
3. polohy MČ vůči ostatním
4. politické orientace (upřednostňovaných hodnot) lokálních politiků

Poslední bod je obtížné hodnotit z několika důvodů, proto od něj bylo v této práci opuštěno. Postoj ke graffiti zajisté souvisí s mírou konzervatismu nebo progresivity dané strany. Tu úspěšně určili např. Šebesta a Hána (2024), vyhodnocena však byla ze širokého množství témat, mezi kterými je graffiti marginální. V rámci strany tak na tuto problematiku (na rozdíl od ekonomické nebo sociální politiky) nemusí panovat jednotné názory.

4.3 Vytvoření databáze legálů

Poté, co došlo při terénním výzkumu k ověření přesné polohy legálů, byly jejich souřadnice zaneseny do aplikace Google Earth Pro. Výsledná databáze byla upravena ke zveřejnění v prostředí ArcGIS online (viz obrázek č. 2). Webová mapa (dostupná na https://arcg.is/5GPbm0) byla následně zaslána Kanceláři analýz města na IPR, která o ni v předchozí emailové komunikaci projevila zájem. Na mapě je možné zobrazit informace o přesné poloze legálu i fotografii z místa, která byla pořízena během terénního průzkumu. Ze stejné databáze vychází i obrázek č. 4.

Obrázek 2: Ukázka z webové mapy (2025)

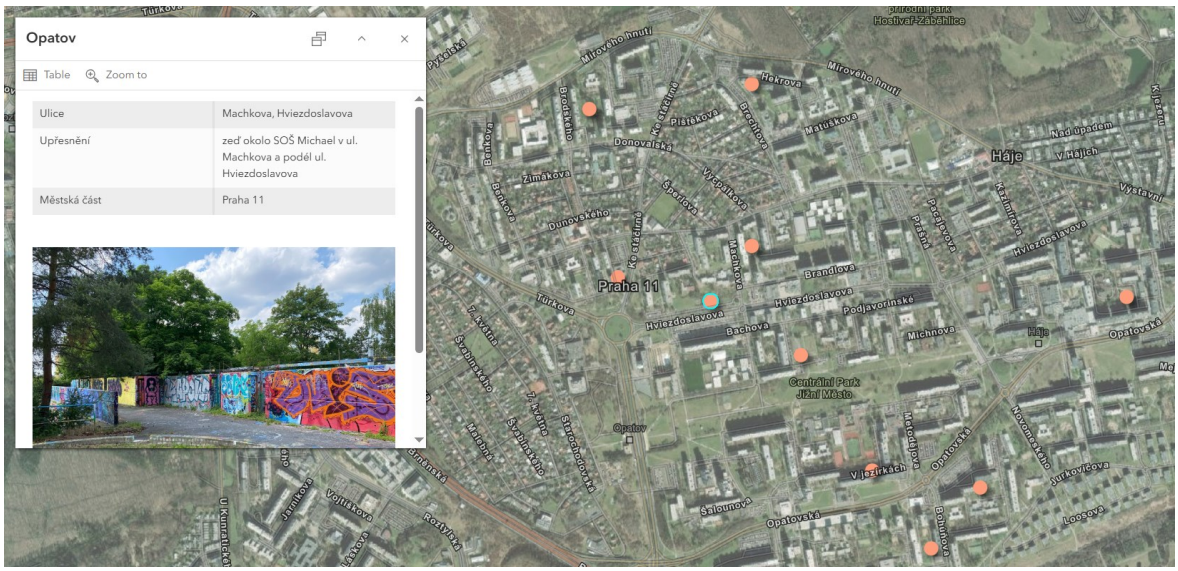

Zdroj: https://arcg.is/5GPbm0 (vlastní zpracování)

5 Výsledky

Tato kapitola obsahuje primárně výčet informací o přístupu pěti pražských městských částí k legálním plochám a graffiti obecně. Její součástí je také vyhodnocení stavu legálních ploch a mapové znázornění jejich rozmístění. Dále sem byly pro účely srovnání zahrnuty přístupy Prahy 1 vzhledem k její výjimečné poloze v centru památkové rezervace a přítomnosti graffiti ploch s významnou historií (přestože v jejich případě nejde doslova o legální plochy podle představených charakteristik), Prahy 2, která je ukázkou MČ s politikou nulové tolerance, a ve zkratce i zbytku městských částí.

Městské části 3, 4, 9, 10 a 11, které mají ve své správě celkem 40 legálních ploch, tvoří souvislý pás území na východ od centra města, jak ukazuje obrázek č. 3. Nejvíce ploch je v Praze 11, nejméně v Praze 9 a 10.

Obrázek 3: Městské části spravující legální plochy (2025)

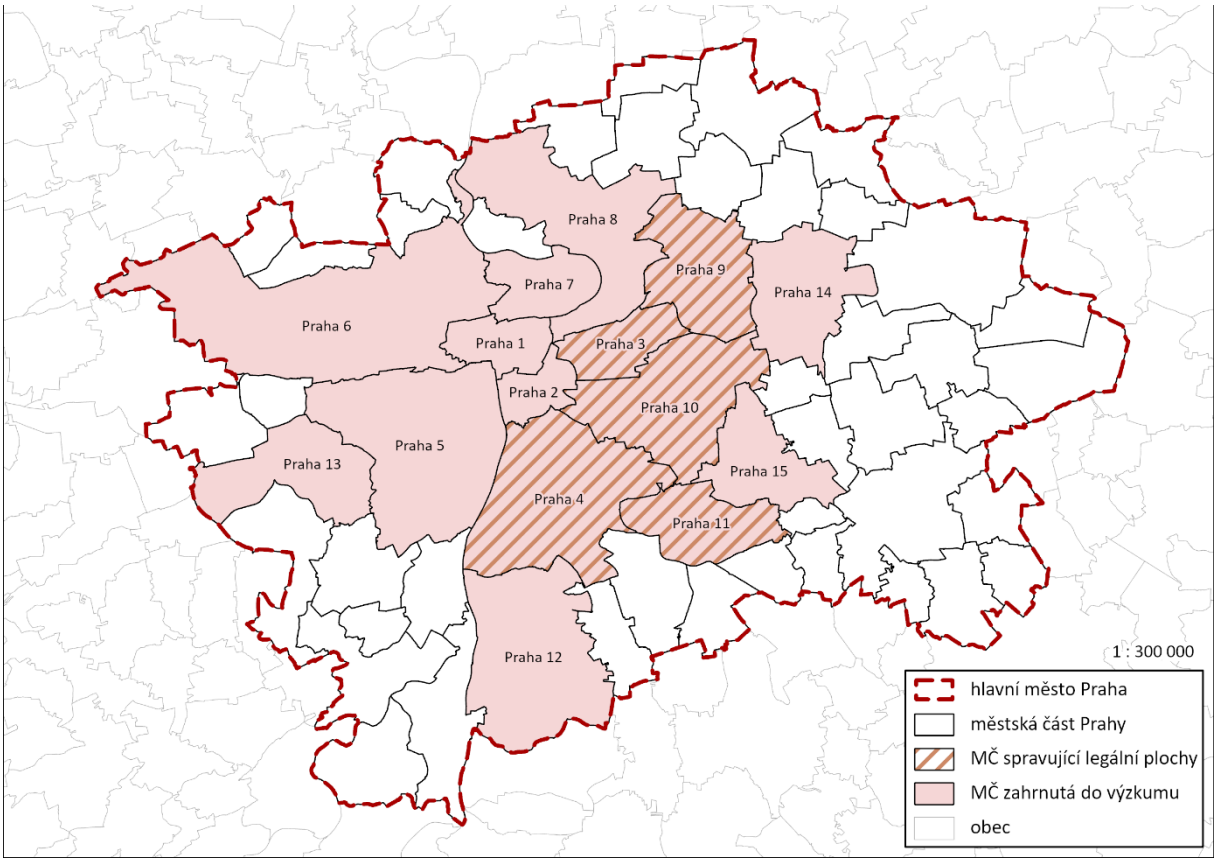

Zdroj: ČÚZK (2025), IPR (2025), vlastní šetření

5.1 Místa a formy výskytu legálů

Obrázek 4: Legální plochy pro graffiti ve správě městských částí (2025)

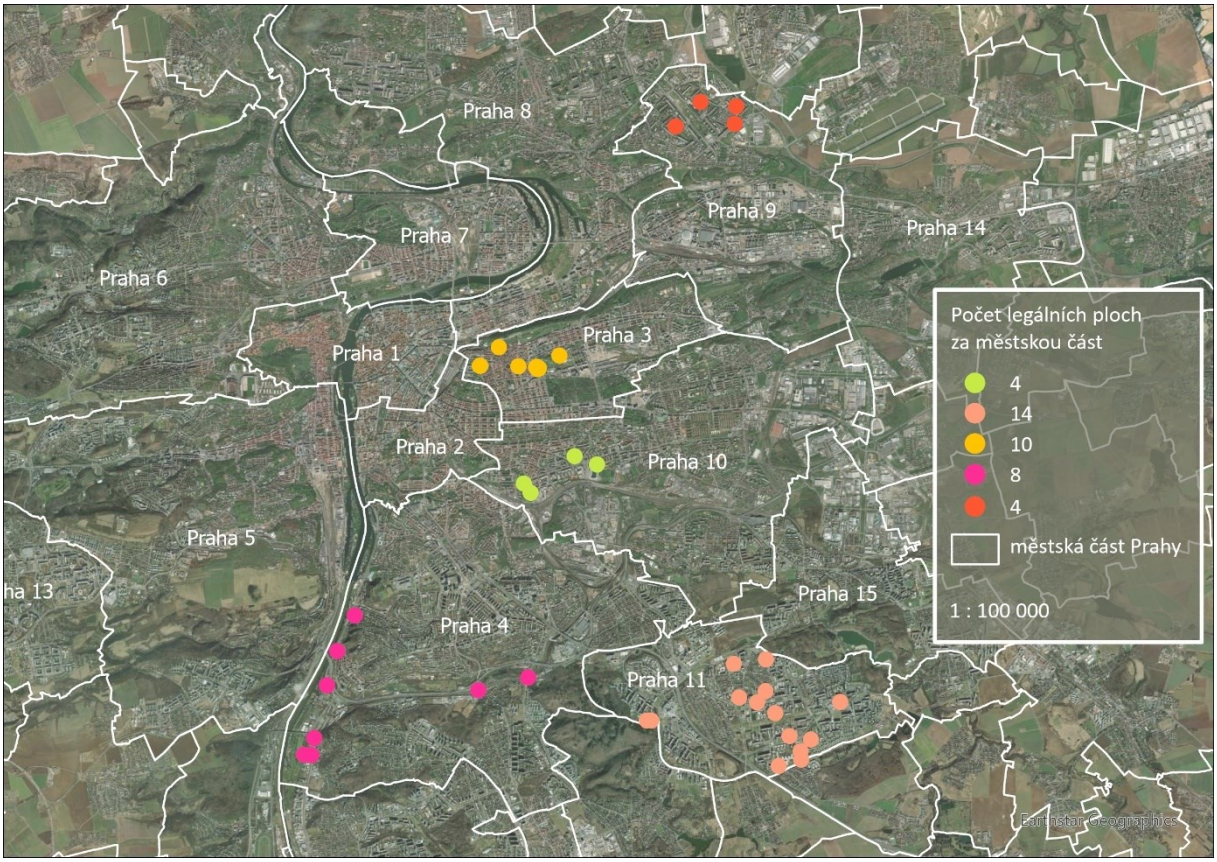

Zdroj: vlastní šetření, IPR 2016

Z hlediska typologie umístění se v případě Prahy 9 a 11 projevila tendence umisťovat legály do prostorů vnitrobloků a hřišť v rámci sídlišť na Proseku a Jižním Městě. Jedná se buď o uměle vybudované zdi pro účely sprejování, které stojí volně v prostoru, či na dětském hřišti, nebo jsou takto využívané zdi ohraničující sportovní plochy. V městských částech bližších centru jsou nejčastěji legály vyhrazeny na zdech podél silničních komunikací, na Praze 4 specifiky v místech přemostění. V jednotkách případů se legály nacházejí podél pěších koridorů – na Praze 3 u lávky a pěšiny v parku, na Praze 4 v podchodech a na Praze 10 a 11 podél cest mezi zástavbou a zelení, kde se ve dvou případech jedná opět o účelově vybudované zdi.

Dostupnost legálů se nejvíce odvíjí od vzdálenosti od centra a obydlené zástavby, poněvadž ve všech případech je možné se k nim dostatečně přiblížit hromadnou dopravou. Legály na sídlištích jsou tedy snadno přístupné pouze pro writery z nejbližšího okolí. Vzdálenost od obydlené zástavby, kterou se vyznačuje především několik přemostění na

Praze 4, dále výrazně zhoršuje dostupnost bez použití hromadné dopravy. Nejlépe přístupné jsou z těchto důvodů legály na Praze 3 a 10. Legály na sídlištích jsou opět specifické i z hlediska zasazení do okolí. I když jsou umístěné na viditelném místě, ukazují se jen uzavřené skupině obyvatel, která v oblasti bydlí. Pro legály v ulicích platí, že jsou viditelné nejen pro pěší, ale i cestující projíždějících vozidel. Exponovanější jsou ty umístěné ve významnějších ulicích, v blízkosti veřejných budov (školy) nebo zastávek hromadné dopravy – nejvíce takových je na Praze 3. Na Praze 4 se nachází přemostění nad frekventovanými silnicemi, které však málo využívají chodci, a dále legály schované v podchodech, které naopak není možné vidět ze silnice. Na Praze 10 jsou zase legály schované na parkovišti či podél téměř nevyužívané uličky.

5.2 Informace o legálech a přístupy městských částí

Nejlépe se o legálních plochách daří informovat Praze 4 a 11, hůře Praze 3 a 9 a nejméně kvalitní jsou informace od Prahy 10. Praha 11 a 4 uvádí informace o legálech na svých webových stránkách (Praha 11 2023, Praha 4 2017), Praha 9 a 3 v rámci usnesení rady (Praha 9 2023, Praha 3 2019), Praha 10 legální plochy jen nepřímo a neúplně zmiňuje v článcích (Praha 10 2009, 2011) a kompletní seznam bylo nutno obstarat skrz emailovou komunikaci. Nejvíce podrobné jsou stránky Prahy 11, kde jsou k dispozici mimo základní popis i mapa, fotografie míst a odkaz na Instagram projektu. U Prahy 3 a 11 neodpovídá aktuální seznam skutečnosti, jelikož některé legály byly od uvedení ve výčtu zrušeny. Popis umístění legálů na Praze 4 není dostatečně podrobný a bylo obtížné je během terénního výzkumu najít. Zároveň se ale jedná o jedinou městskou část, ve které se objevuje označený legál (viz obrázek č. 11, s. 39), přesto je to z celého výčtu jen jedna plocha. Praha 4 a 11 navzdory skutečnosti uvádí, že jsou všechny plochy označené.

Všechny legály na Praze 9 a 11 jsou uvedené na webu *takin.one* a většina legálů na Praze 4 je na obou amatérských webech. U Prahy 3 jsou dvě plochy na stránce *takin.one* označené jako zrušené, což je na rozdíl od informací od MČ v souladu se skutečným stavem. Stránka *legal-walls.net* v souhrnu informuje pouze o 12 legálech ve správě MČ. Mnohem více informací poskytuje *takin.one* – správně uvádí 33 legálních ploch a pouze 3 neuvádí vůbec. U legálů na Praze 3 a 10 se objevují další statusy, které naznačují problém s jejich využíváním či chybějící potvrzení. Tyto MČ se zároveň vyznačují nekvalitním zprostředkováním informací o legálech ve své správě.

Motivací pro zřízení legálních ploch je pro všechny MČ prevence kriminality a vymýcení nelegálního graffiti z ulic prostřednictvím vstřícnosti a spolupráce. Praha 3 se

odkazuje se pozitivní zkušenosti s legály z evropských metropolí, Prahy 4, Prahy 10 i z Brna, kde v roce 2005 řešila policie díky zřízení několika legálů o dvě třetiny případů méně, než v roce předchozím (Praha 3 2013). Zástupce Prahy 11 tvrdí, že se prostřednictvím legálů podařilo z ulic vymýtit velká nelegální díla. Podle Prahy 9 jsou rovněž legály ve tomto svém poslání úspěšné a zřízením legálů chce navíc vyjít vstříc teenagerům, pro něž sídliště mnoho volnočasových aktivit nenabízí. Dále je mezi přínosy legálních ploch uváděno kulturní a umělecké obohacení města. Podle zástupců Prahy 10 (Praha 10 2011) a 11 jde o účel vedlejší, podle Prahy 3 jde o stejně důležitý přínos jako prevence kriminality a podle Prahy 4 je to hlavní účel legálů, jelikož se jejich prostřednictvím vymýtit nelegální graffiti spíše nedaří.

Writery podle Prahy 3 nelze vnímat pouze jako vandaly, ale jako lidi s uměleckým nadáním, kteří svému okolí chtějí něco předat (Praha 3 2013). Praha 10 a 11 k tomu dodávají, že respektují writery, kteří se nechtějí dopouštět trestné činnosti. Praha 10 s writery spolupracovala během vymezování prvních legálů v roce 2009, kdy pomohli vytipovat vhodná místa. Současně s tím MČ uvedla, že bude naopak proti nelegálním tvůrcům postupovat o to tvrději (Praha 10 2009). Praha 4 se rovněž spolupracuje s komunitou, usiluje o zlepšení jejích vztahů s veřejností a apeluje na dodržování pořádku v okolí legálů (Praha 4 2019). Praha 11 stanovuje pravidla chování a tvoření na legálech. Spolu s Prahou 4 dále sledují zájem sprejerské komunity o legály i obsah na nich vytvářený. Z důvodu nevhodného vulgárního obsahu musela podle zástupce Praha 4 dokonce jednu legální plochu zrušit. Městské části 3, 4 a 11 jsou otevřené budoucímu navýšení počtu legálů, MČ 9 naopak, jelikož pro ně podle zástupce není vhodné místo.

Praha 3 a 10 financují anti-graffiti programy, které zajišťují odstraňování graffiti z fasád přihlášených majitelů nemovitostí (Praha 10 2024, Praha 3 2021). Praha 4 vlastníkům poskytuje na totéž granty a Praha 9 odstraňuje graffiti pouze na vlastním majetku. Zástupce Prahy 11 uvádí, že o připravovaný program pořízení anti-graffiti nátěrů nebyl se strany vlastníků bytových domů a jednotek zájem. Jako pomocný program prevence vzniku graffiti uplatňuje instalaci kamer. V rámci preventivních programů se v roce 2013 Praha 3 spoluúčastnila pořádání akce na podporu legálních ploch. Konala se v blízkosti dvou legálů a měla být zaměřena na „propagaci výhod tvorby graffiti na legálních plochách obecně“ a také distribuci letáků s mapou a informacemi o legálech na území MČ (Praha 3 2013). Streetartové workshopy dále pořádá Praha 10 a 11.

Ohledně dalšího typu legální graffiti tvorby, kterým jsou muraly a díla na zakázku, se staví všechny městské části kladně. MČ 3, 4, 10 a 11 informují o nových muralech na svých

webových stránkách (Praha 4 2025, Praha 3 2021), Praha 3, 4 a 11 dále spolupracovaly s programem Umění pro město (Umění pro město 2020). I Praha 9 se podle zástupce při rekonstrukci budovy zapříčinila o vznik muralu s lokálními motivy. To, že jsou muraly z pohledu města vítanější, demonstruje například tento rok vzniklý mural na Praze 4, který vznikl přetřením plochy, na které se nacházelo spontánní graffiti navrstvené na mural předchozí (viz obrázky č. 5, 6 a 7). Podle zastupitelky se jednalo o „krok k vylepšení a zkultivování veřejného prostoru.“ (Praha 4 2025)

Obrázky 5, 6, 7: Vznik nového muralu na stanici metra Budějovická (2012, 2025, 2025)

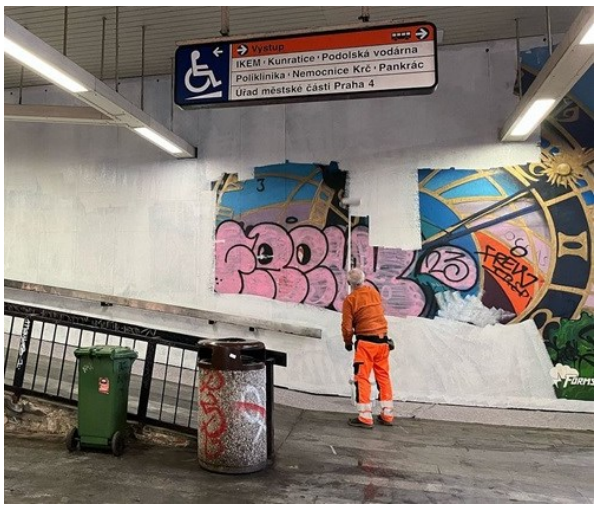

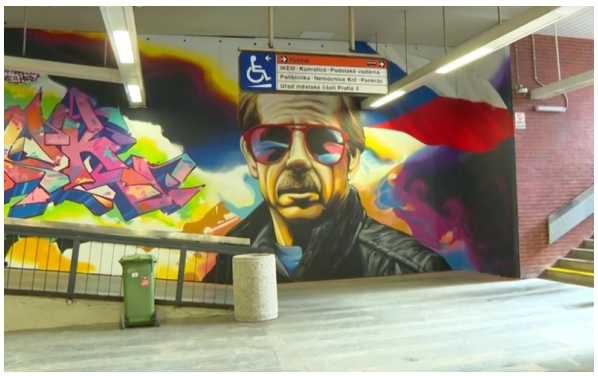

Zdroje: Aktuálně 2012, Praha 4 2025, iDnes 2025

Legální tvorbu některé MČ přímo propojují s mládeží. Praha 10 a 11 umístily dohromady 3 legální plochy v blízkosti areálu školy, a Praha 9 a 11 celkem 7 legálů do okolí dětských hřišť. Praha 10 v letošním roce jeden legál v zrušila z důvodu „snahy o zlepšení estetického a výchovného prostředí v bezprostředním okolí mateřské školy“. Graffiti údajně „působilo vizuálně chaoticky a neuspořádaně, což bylo v přímém rozporu s charakterem a posláním školky“ (Praha 10 2025). Praha 10 dále informuje o vytvoření muralu „bývalými writery a současnými streetovými umělci“ v areálu ZŠ (Praha 10 2011). Praha 11 podle zástupce dovoluje školám jednorázově tvořit v některých podchodech. Praha 4 v roce 2024 uspořádala akci pro žáky MŠ a ZŠ mimo jiné s ukázkami a výukou graffiti art (Praha 4 2024). Rovněž vyzývá umělce a umělecké školy, aby realizovali grafické úpravy na některých nereprezentativních místech v MČ – jako příklad je uveden podchod na Kačerově (Praha 4 2015).

5.3 Obsah legálů a souvislosti

Nejvíce využívané jsou plochy na Praze 3 a 9, naproti tomu na Praze 4 se nachází i plochy, které nejsou celé zaplněné a na Praze 11 nejsou dvě plochy využívané téměř vůbec. Graffiti se zhruba v polovině případů vyskytuje v hojné míře i na površích v okolí legálu (názorný je obrázek č. 8), v největší míře na Praze 3 a 10, kde byly legály vytvořeny na již existujících zdech. V menším množství se ilegální graffiti vyskytuje na budovách sídlištních vnitrobloků, v jejichž centrech vznikly speciální zdi pro legály. Obsahem jsou si legály napříč různými lokalitami podobné. Prakticky na všech lze najít jednoduché tagy i složitější pieces, na deseti se objevuje street art a pouze na dvou bylo pozorováno politické graffiti (vyjadřující odpor Vladimiru Putinovi, Donaldu Trumpovi a podporu Ukrajině ve válce proti Rusku). Poměr tagů oproti pieces je na sídlištích o něco větší a street art se nejvíce objevuje na Praze 4 a 10. Zajímavostí jsou vyjádření názorů na samotnou tvorbu na legálních plochách, viz obrázky č. 9 a 10.

Z pozorování vyplývá, že využívanost legálů nesouvisí s jejich formou, ani s dostupností informací o jejich umístění, ať už ze strany městské části nebo amatérského webu. Využívané jsou plochy v místech, které jsou dobře zasazené do okolního prostoru, a naopak málo využívané jsou plochy, které jsou umístěné tak, že jsou hůře viditelné, dál od zástavby a podél málo frekventovaných cest. Výtvarně méně kvalitní obsah je převážně na legálech na sídlištích, která jsou obtížně dostupná pro všechny writery a často i nevhodně umístěné.

Obrázek 8: Graffiti šířící se za hranice legálu, Praha 10 (2025)

Zdroj: vlastní foto

Obrázek 9: „Make zones great again“ aneb „Udělejte legální zóny zase skvělé“, Praha 3 (2025)

Zdroj: vlastní foto

Obrázek 10: „Toys go to street“ aneb „Toys, tvořte v ulicích, ne na legálech“, Praha 11 (2025)

Zdroj: vlastní foto

Obrázek 11: Označení legálu v terénu, Praha 4 (2025)

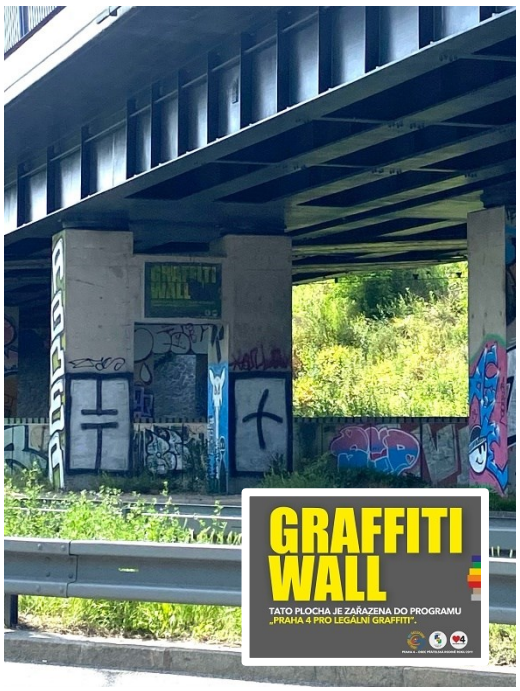

Zdroj: vlastní foto, Praha 4 (2017)

5.4 Další přístupy ke graffiti

Praha 1 uvádí jako jedinou legální plochu Lennonovu zeď, ta však není standardním legálem a její využívání je omezeno, viz 3.4. Zmiňuje, že legální plochy jsou formou boje proti vandalství, kterou ale nelze v MČ z důvodu polohy v oblasti chráněného kulturního dědictví UNESCO uskutečnit (Praha 1 2025). V 90. letech se na Praze 1 sprejovalo na Těšnově, kde podle iDnes (2018) byla od roku 1993 první legální plocha, a na Kampě, kde se podle Overstreet (2006) jednalo o pololegální zónu. Přetrvávající nejasnou povahu využívané plochy podél nábřeží potvrzuje i status „neznámý" na webu *takin.one*, na Těšnově legální status ztratila úplně (Molotow 2024). V roce 2024 vynaložila MČ 224 000 Kč na odstranění graffiti z fasád zájemců přihlášených do programu, který i roce 2025 pokračuje. Místostarosta MČ k tomu uvedl, že „odstraňování graffiti má pozitivní efekt na naše okolí" (Praha 1 2025). Vedle toho pořádá Praha 1 streetartové akce, poslední se uskutečnila v červnu tohoto roku (Praha 1 2025). Mezi těmi největšími bylo několik ročníků mezinárodního festivalu Off the wall na Malostranském nábřeží. Jejich náplní byly workshopy, přednášky a projekce a kladly si za cíl ukázat, že „graffiti a street art nejsou jen pro společnost nežádoucí projevy vandalismu", a věnovat se během akcí i očištění okolních zdí (Praha 1 2023). Umělci i zájemci o tvorbu měli tvořit na odnímatelné desky připevněné k barokní zdi (PrahaIN 2022).

Praha 2 se jasně vymezuje proti jakémukoliv výskytu graffiti a svém území, a to z důvodu přítomnosti památkově chráněné zóny. Na svých stránkách současně odkazuje na některé legály v jiných MČ (Praha 2 2023). Od roku 2010 zde funguje program Dvojka proti graffiti, do kterého se v roce 2023 zapojilo přes 700 nemovitostí s žádostí o ochranný nátěr nebo odstranění graffiti. Bývalá starostka k tomu uvedla, že „posprejované domy ani památky na Dvojce nikdo nechceme", a místostarosta k přístupu radnice dodal: „Nechceme jít pouze cestou zákazů. Prevence u dětí a mládeže je klíčová." Praha 2 se proto zasadila také o zařazení tématu do přednášek prevence kriminality (Praha 2 2023).

Městské části 5 a 8 zajišťují odstraňování graffiti a pořízení ochranného nátěru zdarma přihlášeným majitelům nemovitostí (Praha 5 2025, Praha 8 2018), Praha 6 rovněž nabízí službu odstraňování za stejných podmínek (Praha 6 2024). Praha 7 odstraňuje graffiti pouze v povrchů vlastního majetku (Praha 7 2019). Městské části 12 – 15 o podobných projektech na svých stránkách neinformují. Většina městských částí podporuje pořádání streetartových akcí (Praha 5 2024, Praha 7 2022, Praha 14 2020 a 2016, Praha 12 2018) a sdílí aktuality týkající se muralů ve městě (Praha 5 2025, Praha 7 2025, Praha 14 2025 a 2020, Praha 13 2022, Praha 5

2021, Praha 8 2018, Praha 6 2012). Praha 12 navíc informuje také o legálech, které jsou mimo její správu, a streetartové akce spojené s prevencí kriminality (Praha 12 2020 a 2017).

6 Diskuze

Tato kapitola polemizuje o možných vysvětleních pozorovaných jevů a limitech i pokročení ve výzkumu. Hlavním přínosem práce k dosavadnímu poznání je souhrnný výzkum legálních ploch ve správě pražských městských částí. Výsledky potvrzují dosavadní teoretické poznatky o legálních plochách z hlediska rozmanitosti a protichůdnosti přístupů místních správ a souvislosti vhodného umístění plochy s její využívaností. Chování writerů při výběru místa pro sprejování dobře odpovídá principům „spot theory“ i ve sféře čistě legální tvorby. Legály na sídlištích jsou oproti těm v jiných exponovanějších lokalitách v některých případech zaplněny i přes to, že nebývají umístěny na zajímavá a viditelná místa, větší množství tagů na úkor pieces však naznačuje, že se na místě neobjevuje tak velká konkurence, která by méně kvalitní graffiti přetvořila. Dalším vysvětlením tohoto jevu může být i přítomnost velké mládežnické základny bez větší nabídky možností trávení volného času. Faktory jako dostupnost informací či forma legálních ploch jejich využívanost na rozdíl od umístění neovlivňují. U zdí vytvořených za účelem zřízení legálních ploch se však často stává, že jsou vybudovány na málo exponovaném místě, což je v teorii popisováno jako strategie města dostat produkci graffiti z očí co nejvíce lidí (viz 3.4).

Prostorová charakteristika legálních ploch včetně grafického znázornění ukázaly, že výše uvedených pět městských částí, které legály spravují, se soustřeďuje do kompaktního celku východně od středu města. Toto rozmístění je možné vysvětlit vzájemnou inspirací, kdy úspěch legálů v jedné MČ inspiroval politiky v sousední (viz 5.2). Dále může být významný také vliv sprejerské komunity, která se od 90. let koncentrovala na Jižním městě, Barrandově (blízko Braníku) nebo Palmovce (blízko Proseku). Městské části tak pravděpodobně vytvořily oficiální platformu pro tvorbu graffiti v návaznosti na přijetí své reputace místa oblíbeného mezi writery (viz 3.1). Absence legálních ploch v centru je patrně nejvíce ovlivněna přísnými pravidly památkové ochrany (viz 5.4) a ve zbytku MČ zahrnutých do výzkumu se buďto graffiti objevuje v menší míře a není zde zájem o jejich zřízení, nebo jsou legální plochy spravované jinými aktéry. Tento fakt je důležité zdůraznit ze zájmu o předejití nesprávné interpretace výsledků. Omezený rozsah majetku ve správě pražských MČ způsobuje, že je seznam zkoumaných legálů ochuzen o některé hojně využívané plochy – Barrandovský most na Praze 5 (Molotow 2024), Zónu Bubny na Praze 7 (Praha 7 2019) nebo vyvýšenou tramvajovou dráhu v ulici Mezi Vodami

na Praze 12, která je nejdelším legálem v Evropě (iDnes 2018). Ztěžuje také umisťování legálů na vhodná místa, jelikož je třeba jednat s ostatními vlastníky. Obsah vytvářený na legálních plochách je některými městskými částmi kontrolován a byly zaznamenány případy zrušení legálů z důvodů výskytu vulgarismů. Dalšími příčinami bylo zahájení rekonstrukce a blízkost mateřské školy, nebyl však zaznamenán případ zrušení legálu kvůli selhání v eliminaci nelegálního graffiti z ulic, který uvádí teorie (viz 3.4).

Terénní průzkum potvrdil, že vymezení legálních ploch je nejasné. Byla objevena pouze jedna označená plocha, a to přes tvrzení více MČ, že jsou všechny legály na jejich území označené. Je možné, že bylo toto označení překryto barvou nebo strženo sprejery, v každém případě nebylo ze strany MČ obnoveno. U takto neoznačených legálů je v situacích, kdy na ně navazuje další zástavba, očekávatelné, že se tvorba rozšíří i mimo ně, a to podle principů teorie „broken windows“. Výskyt ilegálního graffiti v okolí legálů ale může být vysvětlen i prostou ambivalencí writerů k povaze plochy, na které tvoří, nebo naopak vyjádřením odporu k legální tvorbě. Motivace a názory writerů v rámci této práce nebyly zkoumány, stejně tak nebylo provedeno ověření, zda je tvorba na legálních plochách opravdu tolerována. Amatérské weby jsou totiž u některých legálů skeptické ohledně jejich statusu a bezpečnosti – to může znamenat nedostatek informací k potvrzení legality, nebo je skutečně možné, že by se writer dostal do problémů s policií, pokud by se na některém z nich pokusil tvořit. Je také otázkou, zda má informaci o legálních plochách, které nejsou označené, sama policie.

7 Závěr

Cílem práce bylo popsat, jak a proč se liší přístupy městských částí Prahy ke graffiti tvorbě a vzniku legálních ploch. Výzkumné otázky byly zacíleny na popis těchto přístupů a motivací ke zřizování legálních ploch a kvalitu informací předávaných graffiti komunitě. Dále byly zaměřeny na legální plochy a jejich charakteristiku z hlediska obsahu a využívanosti v souvislosti s formou, umístěním a dostupností informací. V této kapitole jsou shrnuty výsledky internetové obsahové analýzy, dotazníkového šetření a terénního výzkumu, kterými se podařilo cíl naplnit a otázky zodpovědět.

Legální plochy pro graffiti v Praze jsou zajímavým pokusem o formu kompromisu s writery, který je však jen částečně efektivní. Celkem pět městských částí východně od centra se pokusilo o zřízení ploch, které svým umístěním často odpovídají více snaze odlákat graffiti z rušných ulic a prostranství než snaze dát prostor writerům ukázat své dovednosti širokému okolí jinou než nezákonnou cestou. Praktická část této práce ukázala, že tvůrci graffiti mají cit

pro vnímání struktury města a mnohým nejde o to tvořit jen tak kdekoliv. Na využívanost ploch má největší vliv jejich vhodné zasazení do prostoru a geografie legálních ploch je z toho důvodu nejdůležitější pro to, aby dávaly smysl a dobře sloužily umělcům i městu.

Pro lokální politiky se jedná o poměrně novou výzvu, jejíž řešení je doprovázeno problematikou přílišné privatizace objektů ve veřejném prostoru, která znemožňuje jeho efektivní využití ve prospěch všech obyvatel, ale také nedostatečným pochopením principů vzniku graffiti. Výběr vhodné plochy pro tvorbu z pozice writera se často řídí tím, zda je místo zajímavé, navštěvované lidmi a viditelné. Legální plochy na okrajích zástavby či daleko od ní, na odvrácených stranách cest nebo schované mezi stromy se během průzkumu ukázaly jako nejméně oblíbené. Naopak legální plochy u zastávek hromadné dopravy, rušných ulic nebo důmyslně zakomponované do terénu vyzývají k soutěži o nejpropracovanější díla. Na využívanost měla minimální vliv dostupnost informací na internetu, které jsou ze strany městských částí místy nejasné, neúplné či neaktuální. V tomto ohledu jsou často užitečnější amatérské weby (zejména stránka *takin.one*), přesto se i na ně propisuje nekvalitní zprostředkování přesných informací od městských částí. Nezáleží ani na tom, zda je legální plocha na fasádě domu, opěrné zdi nebo zdi vybudované právě pro tento účel. Forma a také dostupnost legálních ploch se podílí na jejich využívanosti v případech, kdy souvisí s větší vzdáleností od obydlené zástavby a frekventovaných míst a snižuje tak atraktivitu místa pro tvorbu. Z hlediska obsahu se na legálních plochách objevují klasické pieces, street art a tagy. Politické graffiti bylo zaznamenáno jen ve dvou případech, vulgární výrazy nebyly pozorovány nikde. Prostorově se tvorba liší minimálně, pouze na sídlištích byl zaznamenán větší podíl méně kvalitních děl, patrně z nedostatku konkurence.

Přístupy městských částí ke graffiti a legální tvorbě jsou často rozporuplné. U většiny z nich zahrnují paralelní financování anti-graffiti programů a podporu vzniku muralů, které jsou preferovanější než spontánní graffiti. Zástupci města si obtížně vytvářejí názory na tvorbu, kterou se snaží mít pod kontrolou, ale kterou je zároveň módní podporovat. Na tvorbu, která je degradační i ozdobná zároveň, někdy jen v závislosti na individuálním posudku. V tomto smyslu jsou legální plochy pro městské části stále spíše odvážným krokem vstříc graffiti komunitě, i vzhledem k tomu, že ho podnikla jen třetina zkoumaných subjektů. V současném městě lze pozorovat širokou paletu přístupů ke graffiti – nečinnou toleranci v okrajových částech, nulovou toleranci v částech s převažující památkovou ochranou a absencí vazeb na historický vývoj graffiti, snahy o alternativní způsoby řešení problému i podporu vzniku graffiti na zakázku a pořádání kulturních akcí. Obecně je však všudypřítomná shoda na tom, že bez

povolení na cizí majetek sprejovat nelze, jak je zakotveno v zákoně, a zároveň je ponechána bez odpovědi frustrace obyvatel města z nevhodného využívání veřejného prostoru reklamou a dalšími prvky, které si ho neváží.

Legální plochy zkoumané v této práci vznikly v blízkosti míst, kde se od 90. let česká graffiti scéna formovala. I nyní jsou tedy městské části 3, 4, 9, 10 a 11 rodištěm změny ve veřejném umění, přestože se jim spojení s komunitou v mnoha případech navázat nepodařilo. Opatrně našlapují také kolem mládeže, kterou zahrnují streetartovými workshopy i programy prevence kriminality a které přistavují legální plochy ke školám a pak je za účelem zlepšení výchovného prostředí ruší. Mezi motivacemi pro zřízení legálních ploch jsou rovnocenně zastoupeny snahy o prevenci vzniku ilegálního graffiti a podporu umění a kultury. U první z nich lze jen těžko určit úspěšnost. Ilegální graffiti se díky legálním plochám zcela eliminovat nedaří, zároveň ani nelze tvrdit, že jsou jeho původcem. Z terénního průzkumu vyplynulo, že v blízkosti asi poloviny legálních stěn se zvýšená míra ilegálního graffiti neobjevuje.

Možné pokračování této práce by spočívalo v oslovení samotné graffiti komunity a vyhodnocení jejich názorů na legální tvorbu, které se mohou značně lišit, jak vyplývá z teoretického úvodu, a rozšíření databáze legálních ploch i o ty, které nejsou ve správě městských částí. Nové znalosti o významu různých faktorů pro využívanost legálních ploch by dále umožnily navrhnout nejlepší místa pro rozšíření jejich počtu, kterému jsou některé městské části otevřeny. Vhodnějším umístěním legálů a názorným označením jejich rozsahu by se mohlo město přiblížit svému cíli eliminovat nelegální graffiti z ulic. Nezáleží při tom ani tolik na šíření osvěty na internetu – dobré legály si writeři najdou sami.

8 Seznam literatury a zdrojů

Knihy a články

AUSTIN, J. (2010): More to see than a canvas in a white cube: For an art in the streets. City, 14, 1, 33–47.

AVRAMIDIS, K., TSILIMPOUNIDI, M. (2017): Graffiti and Street Art: Reading, Writing and Representing the City. In: Avramidis, K., Tsilimpounidi, M. (eds.): Graffiti and Street Art: Reading, Writing and Representing the City. Routledge, London, 1–23.

AWAD, S. H., WAGONER, B. (2017): Introducing the Street Art of Resistance. In: Awad, S. H., Wagoner, B. (eds.): Street Art of Resistance. Palgrave Macmillan, London, 1–16.

BALÍK, S (2009): Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky. Grada, Praha.

BROŽ, V. (2013): Kmeny 90. BiggBoss, Praha.

CASHELL, K. (2009): Aftershock: The Ethics of Contemporary Transgressive Art. I. B. Tauris, London.

CRESSWELL, T. (1992): The crucial 'where' of graffiti: a geographical analysis of reactions to graffiti in New York. Society and Space, 10, 329–344.

ČMEJREK, J., BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J. (2010): Demokracie v lokálním politickém prostoru. Grada, Praha.

DANĚK, P. (2013): Geografické myšlení: úvod do teoretických přístupů. Masarykova univerzita, Brno.

EDWARDS-VANDENHOEK, S. (2017): Reading between the [plot] lines: Framing graffiti as multimodal practice. In: Avramidis, K., Tsilimpounidi, M. (eds.): Graffiti and Street Art: Reading, Writing and Representing the City. Routledge, London, 54–71.

FERREL, J., WEIDE, R. D. (2010): Spot theory. City, 14, 1–2, 48–62.

FISHER, M. (2009): Capitalist Realism: Is There No Alternative? John Wiley & Sons, New Jersey.

FLESSAS, T., MULCAHY, T. (2018): Limiting Law: Art in the Street and Street in the Art. Law, Culture and the Humanities, 14, 2, 219–241.

GREGORY, D., JOHNSTON, R., PRATT, G., WATTS, M. J., WHATMORE, S. (2009): The dictionary of human geography. Blackwell, Oxford.

HALSEY, M., YOUNG, A. (2002): The meanings of graffiti and municipal administration. The Australian and New Zealand Journal of Criminology, 35, 2, 165–186.

HÁNA, D., DRESLER, A., ŠEL, J. (2024): Political graffiti in Prague as a reaction to the Russian invasion of Ukraine in Central Europe. Erdkunde, 78, 3, 155–174.

HÁNA, D., ŠEL, J. (2021): Political graffiti in the political symbolic space of Prague, Czechia. Urban Research & Practice, 15, 5, 679–698.

HARVEY, D. (2008): The right to the city. New Left Review, 53, 23–40.

HARVEY, D. (1988): Social justice and the city. Blackwell, Oxford.

HEYWOOD, A. (2004): Politologie. Eurolex Bohemia, Praha.

IVESON, K. (2017): Graffiti, street art and the democratic city. In: Avramidis, K., Tsilimpounidi, M. (eds.): Graffiti and Street Art: Reading, Writing and Representing the City. Routledge, London, 87–99.

IVESON, K., McAULIFFE, C. (2023): Informality from above in the governance of graffiti and street art in Sydney. Urban Geography, 44, 10, 2228–2250.

JEŽEK, J. (2004): Aplikovaná geografie města. Západočeská univerzita, Plzeň.

KELLING, G. L., WILSON, J. Q. (1982): Broken Windows. The Police and Neighborhood Safety, https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/ (15. 3. 2025).

KRATOCHVÍL, P. (2015): Městský veřejný prostor. Zlatý řez, Praha.

LANDRY, CH. (2008): The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators. Routledge, London.

LEY, D., CYBRIWSKY, R. (1974): Urban Graffiti as Territorial Markers. Annals of the Association of American Geographers, 64, 4, 491–505.

McAULIFFE, C. (2013): Legal Walls and Professional Paths: The Mobilities of Graffiti Writers in Sydney. Urban Studies, 50, 3, 518–537.

McAULIFFE, C. (2012): Graffiti or Street Art? Negotiating the Moral Geographies of the Creative City. Journal of Urban Affairs, 34, 2, 189–206.

McAULIFFE, C., IVESON, K. (2011): Art and Crime (and Other Things Besides…): Conceptualising Graffiti in the City. Geography Compass, 5, 3, 128–143.

OVERTSREET, M. (2006): InGraffiti We Trust. Mladá Fronta, Praha.

PURCELL, M. (2002): Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant. GeoJournal, 58, 99–108.

SÝKORA, L. (1993): Teoretické přístupy ke studiu města. In: Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Univerzita Karlova, Praha, 64–99.

ŠEBESTA, J., HÁNA, D. (2024): Politické ideologie v lokální politice vybraných měst Česka. Geografie, 129, 4, 457–483.

ŠEL, J. HÁNA, D. (2021): Graffiti jako součást prostoru města: příklad pražské čtvrti Bubeneč. Geografické rozhledy, 30, 4, 14–17.

ŠETLÍK, J. (2013): Úvodem. In: Karous, P. (ed.): Vetřelci a volavky. Arbor Vitae, Praha, 9–12.

WIESNER, A. (2019): Street art a graffiti v kontextu města. Slovenský národopis, 67, 1, 47–62.

ZUKIN, S., BRASLOW, L. (2011): The life cycle of New York's creative districts: Reflections on the unanticipated consequences of unplanned cultural zones. City, Culture and Society, 2, 3, 131–140.

Internetové zdroje

AKTUÁLNĚ (2012): https://zpravy.aktualne.cz/domaci/graffiti-v-cesku-vandalismus-umeni-nebo-kyc/r~i:gallery:28911/ (15. 3. 2025).

ANTIGRAFIŤÁK (2018): Antigraffiti program Městské části Praha 8, http://www.antigrafitak.cz/ (15. 3. 2025).

ČESKÁ TELEVIZE (2014): Aplikace TagBust zatočila s břeclavskými sprejery, https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/aplikace-tagbust-zatocila-s-breclavskymi-sprejery-334600 (15. 3. 2025).

ČESKÝ ROZHLAS (2019): Bojíme se vizuálního ticha? Graffiti jako umění i vizuální smog, https://vltava.rozhlas.cz/bojime-se-vizualniho-ticha-graffiti-jako-umeni-i-vizualni-smog-8091258 (15. 3. 2025).

ČESKÝ ROZHLAS (2019): Za posprejování Karlova mostu padl trest. Dva Němce soud vyhostil, dostali i podmínku a pokutu, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/karluv-most-graffiti-trest-soud-sprejeri-narodnost-praha-napis-odstraneni_1907181210_ako (24. 4. 2025).

ČESKÝ ROZHLAS (2019): Z Lennonovy zdi je nově venkovní galerie. Vévodí jí ikonický portrét zpěváka The Beatles, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/lennonova-zed-praha-1-aktualne-2019-premalovani_1911071931_ako (15. 3. 2025).

DPP (2017): Výroční zpráva, Dopravní podnik hl. m. Prahy, https://www.dpp.cz/spolecnost/o-spolecnosti/vyrocni-zpravy (27. 6. 2025).

IDNES (2025): Frajer Havel. Graffiti na Budějovické připomíná prvního českého prezidenta, https://www.idnes.cz/praha/zpravy/grafitti-praha-4-vaclav-havel-metro-c-budejovicka.A250422_143647_praha-zpravy_fred (27. 6. 2025).

IDNES (2020): Na Lennonovu zeď turisté stále sprejují, chybí tam cedule se zákazem, https://www.idnes.cz/praha/zpravy/turiste-stale-maluji-na-lennonova-zed-zakaz-sprejovani.A200127_132015_praha-zpravy_rsr (15. 3. 2025).

IDNES (2018): Praha zmalovaná. Graffiti a street art uchvátí, pobaví i dají vydělat, https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/graffiti-pomalovane-zdi-pasta-oner-praha-vandalismus-legalni-plochy-ilegalni-zdi.A181001_164241_architektura_web (15. 3. 2025).

METRO (2023): Kde legálně tvořit graffiti? Praha oficiální mapu všech „sprejerských míst“ zatím nemá, https://www.metro.cz/praha/kde-legalne-tvorit-graffiti-praha-oficialni-mapu-vsech-sprejerskych-mist-zatim-nema.A230522_153827_metro-praha_hyr (15. 3. 2025).

MOLOTOW (2024): Legální plochy, https://blog.molotow.cz/legal/ (15. 3. 2025).

MP PRAHA (2021): Graffiti na zakázaném místě, Městská policie hl. m. Prahy, https://mppraha.cz/uvod-czech/starsi-udalosti/item/4259-graffiti-na-zakazanem-miste (25. 4. 2025).

IPR (2025): Manuál tvorby veřejných prostranství, https://iprpraha.cz/stranka/3401/manual-tvorby-verejnych-prostranstvi (21. 4. 2025).

IPR (2025): Texty, Územně analytické podklady hl. m. Prahy, https://uap.iprpraha.cz/texty (15. 3. 2025)

PRAHA 1 (2025): Jarní street art Ve Smečkách, https://www.praha1.cz/udalosti/jarni-streetart-ve-smeckach/ (27. 6. 2025).

PRAHA 1 (2025): Praha 1 se dál zbavuje nevzhledných graffiti, https://www.praha1.cz/praha-1-se-dal-zbavuje-nevzhlednych-graffiti-pokracuje-dotacni-program/ (27. 6. 2025).

PRAHA 1 (2023): Off the wall Kampa, https://www.praha1.cz/udalosti/off-the-wall-kampa/ (27. 6. 2025).

PRAHA 10 (2025): Zrušení legální graffiti plochy u MŠ U Vršovického nádraží, https://praha10.cz/mestska-další/skolstvi/aktuality-ze-skolstvi/artmid/8009/zruseni-legalni-graffiti-plochy-u-ms-u-vrsovickeho-nadrazi?articleid=5630 (27. 6. 2025).

PRAHA 10 (2024): Praha 10 bez graffiti III, https://praha10.cz/praha10bezgraffiti (27. 6. 2025).

PRAHA 10 (2011): Praha 10 rozšiřuje plochy pro legální graffiti, https://praha10.cz/zivot-v-praze-10/aktualne/aktuality-z-mestske-casti/archiv-novinek/articletype/articleview/praha-10-rozsiruje-plochy-pro-legalni-graffiti?articleid=1133 (27. 6. 2025).

PRAHA 10 (2011): Časosběr - takhle vznikal mural art v Praze 10 na Gutovce, https://praha10.cz/zivot-v-praze-10/aktualne/aktuality-z-mestske-casti/archiv-novinek/articletype/articleview/casosber--takhle-vznikal-mural-art-v-praze-10-na-gutovce?articleid=1242 (27. 6. 2025).

PRAHA 10 (2009): Praha 10 zavádí legální plochy pro graffiti, https://praha10.cz/zivot-v-praze-10/aktualne/aktuality-z-mestske-casti/archiv-novinek/articletype/articleview/praha-10-zavadi-legalni-plochy-pro-graffiti?articleid=583 (27. 6. 2025).

PRAHA 11 (2023): Zídky a plochy pro sprejery, https://www.praha11.cz/redakce/index.php?clanek=7162&xuser=664920858694927175&lanG=cs&slozka=253&xsekce=7179 (27. 6. 2025).

PRAHA 12 (2020): Díla na legální zdi pro tvorbu graffiti v ulici Mezi Vodami, https://www.praha12.cz/dila-na-legalni-zdi-pro-tvorbu-graffiti-v-ulici-mezi-vodami/os-1429 (27. 6. 2025).

PRAHA 12 (2018): Graffiti jam „Barvy modřanského podzimu", https://www.praha12.cz/graffiti-jam-barvy-modranskeho-podzimu-quot/a-7130 (27. 6. 2025).

PRAHA 12 (2017): Street art v Praze 12, https://www.praha12.cz/street-art-v-praze-12/d-57951 (27. 6. 2025).

PRAHA 13 (2022): Velkoplošné malby zdobí další místo v Praze 13, http://praha13.cz/velkoplosne-malby-zdobi-dalsi-misto-v-praze-13/ (27. 6. 2025).

PRAHA 14 (2025): Černý Most zdobí nový mural art k poctě letce RAF Tomáše Vybírala, https://www.praha14.cz/zivot-na-praze-14/tz-4-2025-cerny-most-zdobi-novy-mural-art-k-pocte-letce-raf-tomase-vybirala-na-slavnostni-odhaleni-dorazil-i-britsky-velvyslanec/ (27. 6. 2025).

PRAHA 14 (2020): Graffiti workshop – historie, teorie, praxe, https://www.praha14.cz/zivot-na-praze-14/akce/graffiti-workshop-historie-teorie-praxe/ (27. 6. 2025).

PRAHA 14 (2020): Nový streetart v Kyjích, https://www.praha14.cz/zivot-na-praze-14/novy-streetart-v-kyjich/ (27. 6. 2025).

PRAHA 14 (2016): Graffiti jam, https://www.praha14.cz/zivot-na-praze-14/graffiti-jam/ (27. 6. 2025).

PRAHA 2 (2023): Praha 2 pokračuje v boji proti sprejerům, tři z nich už skončili v rukou policie, https://www.praha2.cz/praha-2-pokracuje-v-boji-proti-sprejerum-tri-z-nich-uz-skoncili-v-rukou-policie/d-116037 (27. 6. 2025).

PRAHA 2 (2023): Praha 2 pokračuje v boji proti graffiti, do speciálního programu je zapojeno více než 700 domů, https://www.praha2.cz/praha-2-pokracuje-v-boji-proti-graffiti-do-specialniho-programu-je-zapojeno-vice-nez-700-domu/d-115581 (27. 6. 2025).

PRAHA 3 (2021): Antigraffiti program, https://www.praha3.cz/projekty/antigraffiti-program (27. 6. 2025).

PRAHA 3 (2021): U Bulhara vznikl mural, https://www.praha3.cz/aktualne-z-trojky/zpravy/u-bulhara-vznikl-mural-n1130736.htm (27. 6. 2025).

PRAHA 3 (2019): Usnesení rady č. 29, https://usn.praha3.cz/usneseni/usneseni (27. 6. 2025).

PRAHA 3 (2013): Usnesení rady č. 165, https://usn.praha3.cz/usneseni/usneseni (27. 6. 2025).

PRAHA 3 (2013): Usnesení rady č. 544, https://usn.praha3.cz/usneseni/usneseni (27. 6. 2025).

PRAHA 4 (2025): V podchodu u stanice metra C Budějovická začala obnova nástěnné malby, https://www.praha4.cz/V-podchodu-u-stanice-metra-C-Budejovicka-zacala-obnova-nastenne-malby.html (27. 6. 2025).

PRAHA 4 (2024): "Street battle" se na vás těší ve středu před KC Novodvorská, https://praha4.cz/Street-battle-se-na-vas-tesi-ve-stredu-pred-KC-Novodvorska.html (27. 6. 2025).

PRAHA 4 (2019): Sprejeři, uklízejte po sobě obaly od sprejů!, https://www.praha4.cz/Sprejeri-uklizejte-po-sobe-obaly-od-spreju.html (27. 6. 2025).

PRAHA 4 (2017): Plochy pro legální graffiti, https://www.praha4.cz/Plochy-pro-legalni-GRAFFITI.html (27. 6. 2025).

PRAHA 4 (2015): Vyberte prostory MHD, které si zaslouží úpravu, https://www.praha4.cz/Vyberte-prostory-MHD-ktere-si-zaslouzi-upravu.html (27. 6. 2025).

PRAHA 5 (2025): Boj proti sprejerům pokračuje, https://www.praha5.cz/boj-proti-sprejerum-pokracuje/ (27. 6. 2025).

PRAHA 5 (2025): Nový mural na Smíchově upozorňuje na Huntingtonovu chorobu, https://www.praha5.cz/novy-mural-na-smichove-upozornuje-na-huntingtonovu-chorobu/ (27. 6. 2025).

PRAHA 5 (2024): Artblock – legální sprejování, https://www.praha5.cz/udalosti/artblock-legalni-sprejovani/ (27. 6. 2025).

PRAHA 5 (2022): Praha 5 hostí Street art for freedom. Festival ve znamení svobody, https://www.praha5.cz/praha-5-hosti-street-art-for-freedom-festival-ve-znameni-svobody/ (27. 6. 2025).

PRAHA 5 (2021): Prahu 5 zdobí mural. Je symbolem 30 let Visegrádské čtyřky, https://www.praha5.cz/prahu-5-zdobi-mural-je-symbolem-30-let-visegradske-ctyrky/ (27. 6. 2025).

PRAHA 6 (2024): Program odstraňování graffiti tvorby, https://www.praha6.cz/potrebuji-vyresit/program-odstranovani-graffiti-tvorby-1200-017_8499.html (27. 6. 2025).

PRAHA 6 (2012): První fotografie: Street art v Praze 6 má v rukou Pasta!, https://praha6.cz/zpravodajstvi/prvni-fotografie-street-art-v-praze-6-ma-v-rukou-pasta-2012-10-16_5234.html (27. 6. 2025).

PRAHA 7 (2025): Ulice se staly uměleckým plátnem, https://www.praha7.cz/ulice-se-staly-umeleckym-platnem/ (27. 6. 2025).

PRAHA 7 (2019): Malůvky, kam se podíváš, https://www.praha7.cz/maluvky-kam-se-podivas/ (27. 6. 2025).

PRAHA 7 (2022): Graffiti workshop, https://www.praha7.cz/graffiti-workshop/ (27. 6. 2025).

PRAHA 8 (2018): Nová podoba ulice Za Poříčskou bránou díky mural art, https://www.praha8.cz/nova-podoba-ulice-za-poricskou-branou-diky-mural-art.html (27. 6. 2025).

PRAHA 9 (2023): Usnesení rady č. 329/23, https://www.praha9.cz/prehled-prijatych-usneseni-z-12-jednani-rady-mc-praha-9-ze-dne-2062023 (27. 6. 2025).

PRAHA.EU (2022): Projekt „Bez graffiti“ bojuje proti vandalismu v Praze už přes rok, https://praha.eu/w/projekt_bez_graffiti_bojuje_proti_3475665 (15. 3. 2025).

PRAHAIN (2022): Nultý ročník festivalu Off the Wall zahájen, https://www.prahain.cz/fotogalerie/nulty-rocnik-festivalu-off-the-277.html (15. 3. 2025).

RUBIKON (2025): Rubikon Centrum Servis, https://www.rubikoncentrum.cz/rubikon-centrum-servis-s-r-o (15. 3. 2025).

SEZNAM ZPRÁVY (2025): Sprejeři na dvě hodiny zablokovali část metra B. Policie nikoho nechytla, https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-sprejeri-na-dve-hodiny-zablokovali-cast-metra-b-policie-nikoho-nechytla-273464 (17. 4. 2025).

UMĚNÍ PRO MĚSTO (2020): MuralArt UM, https://umenipromesto.eu/prispevky/54-muralart-um (15. 3. 2025).

Zákony

Vyhláška č. 55/2000 Sb. hl. m. Prahy, kterou se vydává Statut hlavního města Prahy

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze

Data a mapové podklady

ČSÚ (2021): Data ze SLDB 2021 za jednotlivé městské části Prahy, https://csu.gov.cz/produkty/udaje-ze-sldb-2021-za-jednotlive-mestske-casti (15. 3. 2025).

ČÚZK (2025): Základní báze geografických dat České republiky, https://geoportal.cuzk.cz/(S(uhc5b3lzudrz5zs1o0pd4sbg))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_zabaged&side=zabaged&menu=24 (29. 4. 2025).

IPR (2025): Městské části, https://geoportalpraha.cz/data-a-sluzby/3edca1d2007d46e982fa32422ed926c8 (29. 4. 2025).

IPR (2016): Památková ochrana, https://geoportalpraha.cz/data-a-sluzby/a12329b33b134da0a100842b637a3ab3 (29. 4. 2025).

9 Přílohy

Příloha 1: Hodnocení stavu legálních ploch

Seznam legálních ploch

číslo legálu	název (vlastní)	ulice (nebo přibližné umístění)	další specifikace umístění
Praha 3			
1	Prokopova 1	Prokopova	číslo parcely 1780/1, zeď podél silnice (pravá strana mezi mostem a křižovatkou Rokycanova x Prokopova)
2	Prokopova 2	Prokopova	č. p. 1748/2, zeď podél silnice (pravá strana mezi mostem a křižovatkou Olšanská x Jičínská)
3	Prokopova 3	Prokopova	č. p. 979/1, zeď podél silnice (levá strana mezi mostem a křižovatkou Rokycanova x Prokopova)
4	Prokopova 4	Prokopova	č. p. 1747/1, zeď podél silnice (levá strana mezi mostem a křižovatkou Olšanská x Jičínská)
5	Prokopova 5	Prokopova	č. p. 1746/1, pěší lávka přes ulici Prokopova na Parukářku
6	Vrch sv. Kříže	Vrch svatého Kříže	č. p. 4211/2
7	Jeronýmova	Jeronýmova	č. p. 528, pod cyklostezkou
8	Seifertova	Seifertova	č. p. 4343, opěrná zeď mezi ulicemi Chlumova a Lipanská
9	Bořivojova	Bořivojova	č. p. 1425/1, zídka v parku (u panelové zástavby mezi ulicemi Bořivojova, Kubelíkova, Ondříčkova)
10	Viktoria Žižkov 1	stadion Viktoria Žižkov	č. p. 167/3, trafostanice
11	Viktoria Žižkov 2	stadion Viktoria Žižkov	č. p. 166/9, zeď mezi severní stranou tribuny a trafostanicí
12	Krásova	Krásova	č. p. 166/2, ohradní kamenná zeď
Praha 4			
13	Sulická	Sulická	přemostění
14	Vídeňská	Vídeňská	železniční přemostění
15	Modřanská	Modřanská	železniční přemostění
16	Braník 1	?	přemostění nad cyklostezkou
17	Braník 2	?	přemostění nad cyklostezkou
18	Podolská	Podolská	zeď v kopci
19	Pobřežní cesta	Pobřežní cesta	podchod
20	Přístaviště	Přístaviště	podchod
Praha 9			
21	Prosek 1	Bílinská, Veltruská	hřště mezi ulicemi
22	Prosek 2	Lovosická, Kytlická	hřště mezi ulicemi
23	Prosek 3	Zárybská, Prosecká	hřště mezi ulicemi
24	Prosek 4	Varnsdorfská, Českolipská	hřště mezi ulicemi
Praha 10			
25	Přípotoční	Přípotoční	areál gymnázia
26	Vladivostocká	Vladivostocká 3 a 5	
27	U Roháčových kasáren	U Roháčových kasáren	portál jídelny ZŠ
28	Sportovní	Sportovní 1380	část haly na stolní tenis a bytovka v areálu TJ Lokomotiva na straně k Lopuchové ulici
Praha 11			
29	vnitroblok 1	Markušova, Machkova	vnitroblok mezi ulicemi
30	Opatov	Machkova, Hviezdoslavova	zeď okolo SOŠ Michael v ul. Machkova a podél ul. Hviezdoslavova
31	vnitroblok 2	Mikulova, Vejvanovského	vnitroblok mezi ulicemi
32	vnitroblok 3	V Jezírkách, Jeřábkova	zeď u sportovního hřiště ve vnitrobloku ulic V Jezírkách a Jeřábkova
33	Ke Stáčírně	Ke Stáčírně	betonová zídka u restaurace
34	Hrabákova 1	Hrabákova	zídka u sportovního hřiště, podél lesa
35	Hrabákova 2	Hrabákova	zídka u sportovního hřiště, podél lesa
36	Hrabákova 3	Hrabákova	zídka u sportovního hřiště, podél lesa
37	náměstí Kosmonautů	Horčičkova, Kosmická	
38	vnitroblok 4	Vidimova, Doubravická	vnitroblok mezi ulicemi
39	vnitroblok 5	Tererova, Bohúňova	vnitroblok mezi ulicemi
40	Tererova	Tererova	u gymnázia Evolution
41	Ke Kateřinkám	Ke Kateřinkám	několik zdí, vnitroblok za ulicí
42	vnitroblok 6	Hekrova, Brechtova	vnitroblok mezi ulicemi
43	Brodského	Brodského	zídka na dětském hřišti

Srovnání s amatérskými weby

značka	status na amatérkých webech	skutečnost
-	legální plocha na mapě není	legál nebyl nalezen
	web potvrzuje, že je plocha legální	legál existuje a je využíván
	web poukazuje na nejasnost informací	legál existuje, ale patrně není využíván
	web uvádí problémy s legalitou	legál byl zrušen

číslo legálu	název (vlastní)	status na amatérkých webech		skutečnost	
		takin.one	*legal-walls.net*	stav	odůvodnění
	Praha 3				
1	Prokopova 1	legální - potvrzeno	problém		
2	Prokopova 2	legální - potvrzeno	problém		
3	Prokopova 3	legální - potvrzeno	problém		
4	Prokopova 4	legální - potvrzeno	problém		
5	Prokopova 5	legální - nepotvrzeno	-		
6	Vrch sv. Kříže	legální - potvrzeno	bezpečné		
7	Jeronýmova	legální - nepotvrzeno	bezpečné		
8	Seifertova	legální - potvrzeno	-		
9	Bořivojova	zrušeno	-		Malá zděná budova byla zcela přetřena barvou.
10	Viktoria Žižkov 1	legální - potvrzeno	-		
11	Viktoria Žižkov 2	-	-		
12	Krásova	zrušeno	-		Ohradní zeď byla nahrazena novou zástavbou.
	Praha 4				
13	Sulická	legální - potvrzeno	bezpečné		
14	Vídeňská	legální - potvrzeno	bezpečné		
15	Modřanská	legální - potvrzeno	bezpečné		
16	Braník 1	-	-		
17	Braník 2	-	-		
18	Podolská	legální - potvrzeno	bezpečné		
19	Pobřežní cesta	legální - potvrzeno	bezpečné		
20	Přístaviště	legální - potvrzeno	bezpečné		
	Praha 9				
21	Prosek 1	legální - potvrzeno	-		
22	Prosek 2	legální - potvrzeno	bezpečné		
23	Prosek 3	legální - potvrzeno	-		
24	Prosek 4	legální - potvrzeno	bezpečné		
	Praha 10				
25	Přípotoční	nutnost povolení	-		Veškeré graffiti je vybledlé, v areálu jsou instalovány kamery.
26	Vladivostocká	legální - potvrzeno	bezpečné		
27	U Roháčových kasáren	legální - nepotvrzeno	-		
28	Sportovní	legální - potvrzeno	-		
	Praha 11				
29	vnitroblok 1	legální - potvrzeno	-		
30	Opatov	legální - potvrzeno	bezpečné		
31	vnitroblok 2	legální - potvrzeno	-		
32	vnitroblok 3	legální - potvrzeno	-		
33	Ke Stáčírně	legální - potvrzeno	-		
34	Hrabákova 1	legální - potvrzeno	-		
35	Hrabákova 2	legální - potvrzeno	-		
36	Hrabákova 3	legální - potvrzeno	-		Oplocení hřiště bylo nahrazeno sítí.
37	náměstí Kosmonautů	legální - potvrzeno	-		
38	vnitroblok 4	legální - potvrzeno	-		
39	vnitroblok 5	legální - potvrzeno	-		
40	Tererova	legální - potvrzeno	-		
41	Ke Kateřinkám	legální - potvrzeno	-		
42	vnitroblok 6	legální - potvrzeno	-		
43	Brodského	legální - potvrzeno	-		

Terénní výzkum

číslo legálu	název (vlastní)	využívanost	označení	dostupnost	zasazení do okolí	ilegální graffiti v okolí	způsob vzniku	typologie obsahu	typologie umístění
Praha 3									
1	Prokopova 1						3	1,2,4	ulice - zeď
2	Prokopova 2						3	1,2	ulice - zeď
3	Prokopova 3						3	1,2	ulice - zeď
4	Prokopova 4						3	1,2	ulice - zeď
5	Prokopova 5						3	1,2	pěší - most
6	Vrch sv. Kříže					-	1	1,2	zeleň - park
7	Jeronýmova						3	2	ulice - zeď
8	Seifertova						3	2	ulice - zeď
10	Viktoria Žižkov 1						3	2	zeleň - park
11	Viktoria Žižkov 2						3	2	zeleň - park
Praha 4									
13	Sulická					-	3	1,2,3	ulice - přemostění
14	Vídeňská						3	1,2	ulice - přemostění
15	Modřanská						3	1,2	ulice - přemostění
16	Braník 1						3	1,2	ulice - přemostění
17	Braník 2						3	1,2	ulice - přemostění
18	Podolská						3	1,2,3	ulice - zeď
19	Pobřežní cesta					-	3	1,2,3	pěší - podchod
20	Přístaviště						3	1,2	pěší - podchod
Praha 9									
21	Prosek 1						1	1,2	zeleň - hřiště
22	Prosek 2						1	1,2	zeleň - hřiště
23	Prosek 3						2	1,2,3	zeleň - hřiště
24	Prosek 4						1	1,2	zeleň - hřiště
Praha 10									
25	Přípotoční						3	1,2,3	ulice - zeď
26	Vladivostocká						3	1,2	ulice - zeď
27	U Roháčových kasáren						3	1,2,3	ulice - zeď
28	Sportovní						3	1,2,3	pěší - cesta
Praha 11									
29	vnitroblok 1						1	1,2,3	zeleň - vnitroblok
30	Opatov						2	1,2	pěší - cesta
31	vnitroblok 2						1	1,2,4	zeleň - vnitroblok
32	vnitroblok 3						3	1,2	zeleň - vnitroblok
33	Ke Stáčírně						1	1,2	pěší - cesta
34	Hrabákova 1						2	1,2	zeleň - hřiště
35	Hrabákova 2						2	1,2,3	zeleň - hřiště
37	náměstí Kosmonautů						1	1,2	zeleň - vnitroblok
38	vnitroblok 4						1	1,2	zeleň - vnitroblok
39	vnitroblok 5						1	1,2	zeleň - vnitroblok
40	Tererova						1	1,2	zeleň - vnitroblok
41	Ke Kateřinkám						1	1,2,3	zeleň - vnitroblok
42	vnitroblok 6						1	2	zeleň - vnitroblok
43	Brodského						1	1,2	zeleň - hřiště

značka	využívanost	označení
	graffiti je odhadem recentní / plocha je celá zaplněná	plocha je řádně označená
	graffiti je odhadem starší / plocha je z větší části zaplněná	plocha je nejasně či nedostatečně označená
	graffiti je odhadem velmi staré / na ploše jsou zcela volná místa	plocha nemá žádné označení

značka	dostupnost	zasazení do okolí
	plocha je blízko centru / spojům hromadné dopravy	legál je na zajímavém a exponovaném místě
	plocha je dál od centra / spojů hromadné dopravy	legál je na méně zajímavém a exponovaném místě
	plocha je velmi daleko od centra / spojů hromadné dopravy	legál je na skrytém a nezajímavém místě

značka	ilegální graffiti v okolí
-	v okolí není žádná jiná plocha, kam by se mohlo šířit
	neobjevuje se vůbec, nebo jen v běžné míře, nebo jen na jednom místě
	vyskytuje se ve větší míře, na více místech
	vyskytuje se hojně na mnoha místech, hranice legálu je nejasná

číslo	způsob vzniku	typologie obsahu
1	vybudování pouze za účelem zřízení legální plochy	tagy
2	vybudování mimo jiné za účelem zřízení legální plochy (nejspíš)	pieces
3	změna statusu již vybudované plochy	street art
4		politické graffiti

prostředí	objekt
pěší	cesta
	most
	podchod
	vnitroblok
ulice	zeď (u silnice)
	přemostění
zeleň	hřiště
	park

Hodnocení informací zprostředkovaných MČ

MČ	dostupnost	podrobnost	označení	skutečnost	odůvodnění
Praha 3					Výčet legálů je v usnesení rady. Popis je detailní, lze je snadno najít. Označené nejsou. Dva legály byly zrušeny.
Praha 4					Informace jsou na zvláštní stránce, nejsou však moc podrobné. Jedna plocha je označena, všechny fungují.
Praha 9					Výčet je v usnesení rady. Popis je dostačující. Označené nejsou, všechny fungují.
Praha 10					Legály jsou na stránkách zmíněné jen částečně, bylo nutno upřesnit přes email. Označené nejsou, všechny fungují.
Praha 11					Informace o legálech jsou uvedené na strákách včetně podrobné mapy a fotografií. Označené nejsou, jeden z nich byl zrušen.

Příloha 2: Dotazník

Přírodovědecká fakulta
Univerzita Karlova

Dotazník k bakalářské práci na téma legálních ploch pro tvorbu graffiti v Praze

Děkuji za Vaši ochotu zúčastnit se dotazníkového šetření. Jmenuji se Adéla Langová, jsem v závěrečném roce bakalářského studia programu Geografie a kartografie a v navazujícím studiu se chci věnovat sociální geografii. V této práci si kladu za cíl zjistit, jaké jsou postoje městských částí v Praze ke graffiti a legálním plochám, a komunikace se zástupci úřadů jsou jednou z částí mého výzkumu. Na otevřené otázky prosím **odpovídejte v rozsahu alespoň jedné věty**.

1) Jak hodnotíte množství legálních ploch v městské části? Existuje nějaký plán ohledně jejich budoucího počtu?
2) Vytváří městská část pravidla tvorby na legálních plochách? Jsou nějak označené?
3) Spolupracuje městská část s tvůrci graffiti při výběru umístění legálních ploch? Z jakého důvodu?
4) Sleduje městská část zájem graffiti komunity o legální plochy?
5) Sleduje městská část obsah vytvářený na legálních plochách?
6) Ukončila někdy městská část provoz legální plochy? Z jakého důvodu?
7) Vytváří městská část další program související s legální tvorbou a se šířením povědomí o legálních plochách?

8) Vnímáte legální plochy pro graffiti jako nástroj prevence kriminality nebo jako příspěvek k umělecké a kulturní krajině města?
9) Myslíte si, že se daří prostřednictvím legálních ploch zmírnit výskyt nelegálního graffiti?

10) Přispívá městská část na odstraňování nelegálního graffiti nebo pořizování anti-graffiti nátěrů? Jsou to podle Vás efektivní prostředky k vymýcení graffiti z města?
11) Uplatňuje městská část nějaká další opatření pro regulaci výskytu graffiti, třeba i zcela jiného charakteru?
12) Pořádá městská část kulturní programy zahrnující tvorbu graffiti (např. street art workshopy)?
13) Jsou některé z legálních ploch a preventivních nebo kulturních akcí soustředěné kolem škol a mládeže? Z jakého důvodu?

14) Je podle Vás lepší formou ozvláštnění města legální plocha, kde může tvořit kdokoliv, nebo legální graffiti (muraly) vytvořené jednorázově na zakázku? Z jakého důvodu?
15) Co je podle Vás největší problém v souvislosti s graffiti ve městě?

adresa: Albertov 6, 128 00 Praha 2
web: www.natur.cuni.cz